

АКТУЕЛНОСТИ

ЧАСОПИС УДРУЖЕЊА СТРУЧНИХ РАДНИКА
СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

АКТУЕЛНОСТИ – Часопис намењен теорији и пракси
социјалне заштите

За издавача:

Видоје Радуловић

Уређивачки одбор

Бранкица Јанковић – председник

Мирослав Бркић

Биљана Зекавица

Ружица Јелисавац

Марина Вукотић

Оливера Симендић

Славица Милојевић

Биљана Маричић

Драгана Веселиновић

Гост уредник

Виолета Благојевић

Лектор и коректор

др Ана Гавриловић

Штампа

Чигоја штампа

Београд

e-mail: office@cigoja.com

Тираж

350 примерака

Година XIII Број 3–4/2012

Часопис издаје: Удружење стручних радника

социјалне заштите Републике Србије

Марије Бурсаћ 49, 11080 Земун

Телефон Удружења: (011) 267–1040 локал 192

Електронска пошта Удружења: udruzenje@udruzenjesz.rs

Електронска презентација Удружења www.udruzenjesz.rs

Електронска пошта Часописа: aktuelnosti@gmail.com

Текући рачун: 205–20184–64 код КОМЕРЦИЈАЛНЕ БАНКЕ БЕОГРАД

САДРЖАЈ

ПРЕДГОВОР	5
-----------------	---

СТРУЧНИ СТАВОВИ

Проф. др Марија Митић КАКО ДОБРО ОДМЕРИТИ ПОДРШКУ У СЛУЧАЈУ ДЕТЕТА СА СМЕТЊАМА У РАЗВОЈУ	7
--	---

АНАЛИЗЕ И ИСТРАЖИВАЊА

Жељка Бургунд НАЦИОНАЛНА ДЕЧИЈА ЛИНИЈА СРБИЈЕ	24
--	----

ИЗ ПРАКСЕ ЗА ПРАКСУ

Тамара Борисављевић ПРОГРАМ ПОДРШКЕ БИОЛОШКОЈ ПОРОДИЦИ ДЕТЕТА НА ХРАНИТЕЉСТВУ	40
Бошко Алексић, Виолета Благојевић и мр Споменка Савић НА ПУТУ ОСТВАРИВАЊА ПРАВА НА ЖИВОТ У ПОРОДИЦИ – ЦЕНТАР ЗА ПОРОДИЧНИ СМЕШТАЈ И УСВОЈЕЊЕ НИШ	52
Драгутин Ерленвајн ДОСАДАШЊА ИСКУСТВА ЦЕНТРА ЗА ПОРОДИЧНИ СМЕШТАЈ И УСВОЈЕЊЕ ЋУПРИЈА	72

ИЗ РАДА УДРУЖЕЊА

ТРЕЋА СЕДНИЦА УПРАВНОГ ОДБОРА.....	83
ИЗБОР ЧЛАНОВА СКУПШТИНЕ КОМОРЕ СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ.....	84
НОВИ УРЕЂИВАЧКИ ОДБОР „АКТУЕЛНОСТИ“	87
АКТИВ СОЦИОЛОГА ДОНЕО ПРОГРАМ РАДА ЗА 2012.	88
УПУТСТВО АУТОРИМА	95

ПРЕДГОВОР

Поштовани читаоци,

Пред вама је нови двоброј Актуелности у коме смо покушали да у складу са именом часописа испратимо актуелна дешавања која се односе на нове установе у социјалној заштити, интензивну заштиту деце са сметњама у развоју, нове моделе процене потреба и проблеме са којима се суочавају не само запослени у социјалној заштити него и сви они који брину о деци.

Да ли је подршка оно што пружаоци услуга сматрају, или је подршка оно што корисници услуга очекују, јесте отворено питање процене и праве мере ангажовања професионалаца и оснаживања корисника. Данас се сусрећемо са све већим бројем корисника услуга социјалне заштите, све различитијим проблемима у којима се налазе и питањем квалитета процене потреба. Велики број професионалаца прошао је обуку по моделу РОД. У тексту „Како добро одмерити подршку у случају детета са сметњама у развоју – процена по моделу РОД“, можемо наћи одговоре на питања шта је суштинска сврха процене, како поспешити доношење одлуке, колико траје, шта укључити од инструмената.

Нове услуге које иду ка корисницима, које их јачају и подржавају да преузму активности које ће им помоћи да квалитетније живе, тема је анализе рада „Националне децје линије“. Искрпна анализа досадашњег рада показује важност и неопходност ове услуге, њеног даљег развоја и популаризације, како би била доступна што већем броју корисника.

Континуирано стручно усавршавање усмерено је на јачање професионалних компетенција са крајњим циљем пружања што квалитетније услуге корисницима. Развијање програма обуке за професионалце и пружаоце услуга је процес који је и законски дефинисан. „Програм подршке биолошкој породици детета на хранитељству“ представља допринос овом процесу. С обзиром на број деце на хранитељству, број породица и број запослених у центрима за породични смештај и усвојење сматрали смо да је овом тексту место у часопису.

У наредним бројевима биће представљени и центри за породични смештај и усвојење. Сматрали смо да је представљање значајно с обзиром на потребу разграничења делатности и овлашћења, које ће прецизирати Правилник о породичном смештају. У овом броју биће представљен Центар за породични смештај и усвојење Ниш. Идеја је да се кроз анализу стања представи делатност Установе, визија и мисија и активности у периоду који је пред нама.

Часопис је задржао добру праксу да нас информише и о актуелним дешавањима у социјалној заштити и раду Удружења са позивом да сви допринесемо позитивним исходима.

Поштоване колегинице и колеге,
позивамо Вас да искористите прилику да своја знања, ставове, практична искуства, истраживања и анализе објављујете у вашем часопису Актуелности. Тиме ћете промовисати ваш рад и социјалну заштиту. Ваше текстове можете слати на мејл aktuelnosti@gmail.com.

С поштовањем,
у име Уређивачког одбора,
Виолета Благојевић, гост уредник

СТРУЧНИ СТАВОВИ

Проф. др Марија Митић, Филозофски факултет, Београд
Асоцијација за алтернативно породично старање
о деци – ФАМИЛИА, Београд

КАКО ДОБРО ОДМЕРИТИ ПОДРШКУ У СЛУЧАЈУ ДЕТЕТА СА СМЕТЊАМА У РАЗВОЈУ

Процена по моделу РОД

Резиме

Уређеност, односно стандардизација праксе социјалног рада подразумева јасно одређење улога, активности, одговорности и одговарајућих стручних процедура: процене, планирања, интервенције и евалуације њене ефикасности. Суштинска сврха процене је поспешивање доношења одлуке. Ма колико кратко трајала, са укљученим додатним инструментима, или само путем интервјуа и опсервације, процена у делатности помагачких професија, дакле и области социјалног рада, следи исте процесне фазе као и у другим дисциплинама, на пример, у области клиничке психологије, јер претпоставља и сличну врсту комуникације између процењивача и процењиваног. Поред тога, психолози у социјалној заштити су се, минулих деценија, у области процене ослањали управо на теорију и методе клиничке психологије што је имало своје предности, али и ограничења (Митић, 2007).

Кључне речи: Процена, планирање, интервенција, технике

* * *

1. Увод

Ефикасна брига о деци и стварање услова за њихов оптимални развој захтева адекватно функционисање свих релевантних система у једном друштву. Деца са сметњама у развоју, било које врсте, захтевају и

посебне облике бриге и заштите на њиховом путу одрастања, развоја и социјализације и социјалног укључивања.

Полази се од тога да деца са сметњама у развоју имају исте потребе и права као и сва друга деца, а њихова „посебност“ одражава се у интензитету, врстама и методама подршке који треба да омогуће развој потенцијала (индивидуално процењених), узимајући при томе у обзир карактеристике њихове породичне и шире средине. Принцип је да највећи део тих потреба и права треба да се остварује у условима социјалне заштите, здравља и образовања (који се обезбеђују и другој деци), како би све то допринело социјалној интеграцији и одсуству дискриминације. Зато је од кључног значаја да програми укључивања ове деце у редовне услове располажу таквом методологијом процене и индивидуалног планирања који омогућавају реализацију овог процеса у њиховом најбољем интересу.

Систем социјалне заштите, поред осталих (здравствени, систем образовања итд.), је кључни у значајним фазама дететове заштите, како са становишта процене, односно дефинисања дететових потреба, тако и пружања разноврсних услуга подршке њему, његовим родитељима/одгајатељима и другим значајним особама, укључујући и релевантне стручњаке.

Према доступним подацима из 2009. године, процењује се да је у систему социјалне заштите у Србији 12.000 деце са развојним тешкоћама или инвалидитетом у потреби за додатном подршком (Вељковић, 2011). Да би се она реализовала, неопходно је унапређивање праксе социјалне заштите усмерене на целовиту заштиту деце у свим аспектима релевантним за њихов оптималан раст и развој, без обзира где живе: у биолошкој или алтернативној породици, или резиденцијалним условима. При томе, није довољно само прокламовање основних принципа које истиче стратегија развоја социјалне заштите као што су: *најбољи интерес корисника* (услуге у највећем степену усаглашене са потребама корисника уз поштовање људских права и достојанства), *доступност услуга корисницима*, *најмање рестриктивно окружење*, *партиципација*, *одговорност и самосталност корисника* и *могућност избора услуга и пружаоца услуга*, већ и њихова примена у свакодневној пракси социјалног рада.

Уређеност, односно стандардизација праксе социјалног рада подразумева јасно одређење улога, активности, одговорности и одговарајућих стручних процедура: процене, планирања, интервенције и евалуације њене ефикасности.

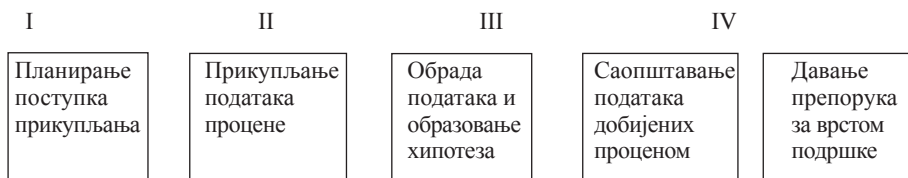
Када говоримо о целовитој и успешној заштити деце, први корак се односи на адекватну процену њихових потреба из које треба да следи (односно да је на њој могуће засновати) планирање врсте интервенција/подршке, носиоце (службе/сервисе), врсте услуга, релевантно обучавање и финансијску потпору.

2. О значају процене

Генерално, процена се односи на *процес прикупљања информација које ће процењивач или неко други искористити као основу или полазиште у доношењу одређених одлука или долажењу до жељеног циља* (Поповић, 2007, стр. 123). Из овог произлази да је суштинска сврха процене поспешивање доношења одлуке. Ма колико кратко трајала, са укљученим додатним инструментима, или само путем интервјуа и опсервације, процена у делатности помагачких професија, дакле и области социјалног рада, следи исте процесне фазе као и у другим дисциплинама, на пример, у области клиничке психологије, јер претпоставља и сличну врсту комуникације између процењивача и процењиваног. Поред тога, психолози у социјалној заштити су се, минулих деценија, у области процене ослањали управо на теорију и методе клиничке психологије што је имало своје предности, али и ограничења (Митић, 2007).

Фазе у процесу процене би генерално изгледале као што су приказане на следећем дијаграму, са разумљивим додатком који је важан за процену у области социјалног рада (осенчено поље).

Слика 1: Схематски приказ клиничког неоцењивања или обраде.

Преузето из: Nietzel и сарадници (2002), *Увод у клиничку психологију*, стр. 105

Процена у области социјалног рада је „...је процес који се одвија, у којем клијент партиципира, а сврха је да разуме људе у релацији са својом околином; то је база за планирање онога што је неопходно да се уради да би се одржало, унапредило или променило нешто у особи, средини или обома“ (Coulshed i Orme, 1998:21, prema Holland, 2004).

Већина дефиниција односи се на једну или више од пет фаза оквира за процену који су предложили Milner i O'Byrne (2002):

Припрема - Одлучивање о томе шта ће се гледати, који су подаци релевантни, која је сврха и које су границе задатка.

Прикупљање података – Људи се сусрећу и укључују, наилази се на различите раскорак/неслагања/недоумице, а оснаживање и могући избор постижу се, уколико се задатку прилази са уважавањем неизвесности и истражујући начин мишљења.

Одмеравање података - Активирају се знања из савремене социјалне и психолошке теорије и налази истраживања како би се одговорило на питања: „Да ли је ово проблем?“ и „Колико је ово озбиљно?“

Анализирање података – Користи се једна или више аналитичких мапа како би се интерпретирали подаци и постигло њихово разумевање ради развијања идеја за интервенцију.

Коришћење анализе – Ово је фаза када се суђење финализира.

Видимо да су фазе веома сличне онима у претходно приказаном дијаграму који се односи на фазе процене у клиничкој психологији.

Једно од питања које се поставља у вези са проценом јесте и да ли су идеологија и политика уграђени у процес процене? По једнима, процес разјашњавања циљева свакако скреће пажњу на инхерентну „политичку“ природу процене (Emerson, 2001). По другима, одређене норме или узорци, ослонци за процену, имплицитно садрже идеолошке претпоставке кроз пожељне или непожељне особине за једно друштво. У случају процене, на пример родитељства, може постојати читав дијапазон нормативних претпоставки подупртих истраживањем о томе како изгледају „нормална“, „здрава“, „срећна“ деца и одрасли. Ово може одредити начин на који стручњаци из здравства и социјалне заштите виде своје клијенте.

3. Оквир за процену

Како је овај оквир за процену као концепт пренесен и за потребе наше праксе социјалног рада, а на њему се темеље и основне поставке Модела РОД важно је напоменути да је настао у Енглеској и да га је донео Министарство здравља у оквиру којег је смештена и област социјалне заштите. Оригинални назив је *Assesment Framework*. Он се састоји од самог оквира и обимних придружених публикација: приручника, образаца (и упутстава за попуњавање образаца), пакета упитника и скала, пакета литературе и пакета за тренинг (Holland, 2000). Сви заједно чине обухватан приручник за практичаре.

Овај оквир за процену је резимиран у форми троугла (скоро редовно заступљен у литератури која се бави проценом, посебно оном у области заштите деце) у којем су предочене три главне области које утичу на свакодневно искуство детета. То су: *потребе детета, капацитети за родитељство главних одгајатеља и фактори породичне средине*.

Слика 2: Преузето из Sally Holland (2000). Child And Family Assessment. In: *Social Work Practice*, Sage Publications, Лондон.

Упркос значајним унапређењима, овај оквир за процену отвара и низ општих и специфичних питања. Једно од њих односи се на значај који се придаје коришћењу упитника и скала за време процене. Garret (2003) сматра да оно представља сарадњу између позитивистичких друштвених наука и „псу“ професија и отвара крупније питање односа квантитативних наспрам квалитативних информација, осиромашујући квалитативну анализу.

Однос квалитативног наспрам квантитативног приступа у процени није проблем само у области социјалног рада. У пракси, иако многи траже објективност (нпр. суд), стручњаци знају да индивидуални однос, суђење и рефлексивна играју централну улогу у процени.

Ова два приступа или дискурса означавају се као научна опсервација и рефлексивна (мисаона) евалуација (Holland, 2004). Ипак, не постоји толика разлика између стручњака социјалне заштите у методама процене. У суштини, дубинска процена значајно укључује употребу квалитативних метода у процесу процене и доношења одлука. Та процена укључује интервјуисање, методе опсервације, а све одлуке изгледа да се доносе углавном на основу квалитативне анализе прикупљеног материјала. До финалне одлуке стиже се на основу суђења стручњака, а не квантитативних мера.

Социјални радници који обављају квалитативну процену детета и породице често се суочавају са одговорношћу да дају препоруке које

могу имати значајне последице по дете и његову породицу. Како би се помогло практичарима у том задатку, творци политике имају тенденцију да их снабдеју појачано структурисаним моделима процене који ограничавају њихову способност за размишљањем и трагањем за објашњењем комплексних породичних ситуација.

Постоји запажање да стручни радници у центрима за социјални рад и другим социјалним службама код нас ретко користе мерне инструменте и квантитативне методе процене у свакодневној пракси, било да нису довољно упознати са њиховим могућим доприносима процени, било да се указује на њихова ограничења, што све може бити резултат недовољне флексибилности самих стручњака (Жегарац, Џамоња-Игњатовић, 2010).

Присталице квалитативног приступа сматрају да је људско искуство субјективно, контекстуално и културно условљено те је отуда, ради упознавања јединственог света корисника, неопходна индивидуализована, идиографска и процесно оријентисана процена (ибид).

4. О моделу РОД (родитељи, околина, дете)

Модел РОД је настао као резултат двогодишње реализације пројекта *Од индивидуалних потреба до разноврсне подршке* који је реализовала асоцијација за алтернативно породично старање о деци ФАМИЛИА, уз подршку УНИЦЕФ канцеларије у Београду и финансијску подршку Европске Уније.¹

Циљеви пројекта, у најкраћем, били су: *дизајнирање, пилот-примена и прилагођавање модела процене* развоју деце и разноврсним услугама подршке и *стварање предуслова за његову интеграцију* у постојећу регулативу и документацију која се односи на процес процене у центрима за социјални рад, уз изградњу професионалних капацитета водитеља случаја за примену те нове, холистичке, детету усмерене методологије.

4.1. Процена потреба деце са сметњама у развоју и њихових породица

Задатак у конципирању модела процене и припадајућих инструмената био је дефинисан циљевима пројекта тј. потребом да се на прегледан, рационалан и садржајан начин, путем довољно стандардних процедура, изврши процена потреба деце са сметњама у развоју, као и њихових одгајатеља, односно породица, у циљу пружања адекватне психосоцијал-

¹ **Ауторски тим:** Проф. др Марија Митић, Бранка Радојевић, Проф. др Сулејман Хрњица, Проф. др Вера Рајовић, Проф. др Невенка Жегарац, Маида Стефановић, Лела Вељковић, Бранислава Пипер и сарадница: Милица Радовић-Жупунски.

не подршке. Вођени искуствима у свету и одмеравајући могућности код нас, нашли смо се пред бројним изазовима. Чињеница да оваква врста процене као стандардни поступак у пракси социјалног рада код нас не постоји на извешан начин је олакшавала, али и отежавала посао. Могли би смо да кажемо да је лакше кад ничега нема, па је све што се уради добро дошло, али немогућност поређења наших првих идеја са било чим сличним код нас изазивало је не малу анксиозност.

Пробни балон или први тест имали смо у презентацији прикупљених првих идеја о темељним питањима процене и позитиван пријем код експерата из земаља са развијеном праксом². Кренули смо од сопственог знања и искуства у процењивању (претежно у области клиничке психологије) што нам је помогло у селекцији литературе. Следили смо начело да процена није неутрална активност, већ треба да обавезује и води (па обавезује и ауторе модела и инструмената).

Избор приступа потребама деце са сметњама у развоју није био посебно тежак. Три приступа: медицински модел, познат као „модел дефицита“ са нагласком на ометеност, модел потреба са нагласком на интеракцију између ометености и средине и социјални модел доминирали су сценом процене деце са сметњама у развоју.

Наше опредељење за *социјално инклузивни модел* засновано је на низу његових предности генерално, као и сврси процене коју смо конципирали. За разлику од медицинског модела, који се односи на традиционални модел доношења одлука *о клијенту*, на основу дијагнозе, у оквиру социјално-инклузивног модела процес доношења одлука је партнерски – у тиму чији је клијент, тј. родитељ/одгајатељ равноправан члан, а доношење одлука је засновано на потребама индивидуе у контексту капацитета породице у целини. У оквиру социјалног модела, ради се на укључивању свих актера у обезбеђивању подршке партиципацији индивидуе у локалној заједници и грађењу прилика за развој и учење у еколошком контексту.

Поред овог модела, биопсихосоцијални модел (као „кровни“ модел), који је поникао из системске парадигме, допринео је нашем схватању основних захтева процене функционисања породице и посебно родитељства.

5. Процена виђена из различитих углова

То да је процена деце са сметњама у развоју незадовољавајућа, било нам је познато, а и цео подухват нашег пројекта је потекао из тог разлога.

² Излагање М. Митић: *Темељна питања процене деце са инвалидитетом*, Округли сто „Ка специјализованом хранитељству у Србији“, 2009. год.

Систем социјалне заштите, у недостатку сопствених метода процене, зависио је од процене која је стизала из другог, здравственог система и за сврхе психосоцијалне и социјалне подршке била је потпуно неупотребљива.

Шта се дешава у стварном животу, свакодневици, на које тешкоће се наилази, шта се опажа као важно и шта се препоручује, сазнали смо водећи и анализирајући записе са фокус група главних, непосредних актера у бризи о деци са сметњама у развоју: *родитеља, хранитеља и стручњака* (из центара за социјални рад и невладиних организација које пружају услуге психосоцијалне подршке).

Родитељи су нам указали да: нису упућени нити у права, нити у процедуре за процену; она траје кратко, а одвија се у, за дете, лошем амбијенту, без обезбеђене пријатељске атмосфере; ту процедуру и деца и родитељи доживљавају фрустрирајуће и стресно; преписује се медицинска дијагноза и ограничења која носи – нико са родитељима не разговара шта треба да предузму, како да подстичу развој детета, односно процена је рутинска, без споне са проценом сналажења у стварном животу.

Хранитељи нису добили довољно информација о стању и потребама детета, па ни о начину поступања, чак и у случају озбиљног здравственог стања детета. Процене се дају негативним језиком – садрже само податке о ограниченим капацитетима детета, а не и добрим странама. Такође, не дају се објашњења о значењу процене за доношење одлука које ће бити у интересу детета. Додатно, утврдили смо да хранитељи у великом броју случајева нису „освећени“ за потребе деце са сметњама на смештају, нити препознају препреке за њихово задовољавање у локалној заједници.

Без обзира којој групи припадали, *стручњаци* су испојили значајну критичност и указали на основне недостатке у функционисању различитих система у којима се врши процена потреба деце са сметњама у развоју и њихових породица: доминација медицинског модела, посебно у државним институцијама (која не обезбеђује релевантне податке за пружање подршке било детету, било породици), недовољна интерсекторска повезаност и недостатак неопходних додатних знања из области – све то утиче на осећање сопствене професионалне (не)компетенције (уз скромне и често и недоступне ресурсе подршке).

Све ово је пројектни тим учврстило у намери да конципира модел процене који ће бити у служби социјално валидне и функционално засноване процене. Као полазна основа послужиле су нам и својеврсне препоруке и резимеа расправа о природи будуће процене у оквиру фокус група.

Препоруке *родитеља* у односу на *сврху процене* односиле су се на то да она треба да буде основа за индивидуално планирање, ревизију, мониторинг и праћење. Конкретно, требало би да препозна проблеме, препозна

које треба развијати, да буде основа за план и препознавање неопходне подршке. Фокус треба да буде на процени капацитета, потенцијала детета, да садржи препоруке и план подршке за њихово развијање.

Хранитељи сматрају да процена треба да буде реализована благовремено, да је свеобухватна, оријентисана на добре стране детета и да циљ буду препоруке хранитељима како да поступају према детету. Заједно са проценом треба да иду и информације о услугама/службама које су на располагању детету и породици у циљу обезбеђивања подршке.

Стручњаци сматрају да *циљ* процене треба да буде постизање максималне самосталности детета, максималне интеграције у друштво, као и високог квалитета живота. Процена представља почетак, а не крај рада са дететом. *Предмет* процене треба да буду потребе које се ослањају на права на образовање, рад, рехабилитацију и здравствене услуге. Процена треба да буде: обухватна са акцентом на потенцијале детета; правовремена и континуирана; флексибилна, односно нестигматизујућа и саопштена на хуман начин. Она треба да садржи врсте подршке које су потребне детету; да води рачуна о ресурсима у заједници; да буде разумљива различитим врстама корисника.

6. Опредељења на којима се заснива модел процене РОД

Пошли смо од тога да процена *није неутрална активност и активност која је самој себи сврха*. Свака процена би требало да садржи могућности предузимања значајних корака за дете и значајне особе у његовом животу. Зато неки сматрају да процена није политички неутрална, а управо процес разјашњавања њених циљева, састоји се у одговарању на два важна питања: „Ко ће и шта учинити са информацијама прикупљеним у процесу процене“ и „Које информације су заиста неопходне“. Свесност о *последицама* је суштинска и једнако је етичко колико и професионално питање (Emerson, 2001).

Процена треба да произлази из одређеног концептуалног оквира, пошто он обезбеђује: појмовну одређеност – предмет процене, методске принципе у процењивању, селекцију инструмената/процедура, операционализацију предмета процене – индикаторе за процењивање и смисаоно и усмерено тумачење добијених података.

У моделу РОД пошло се од *биопсихосоцијалог приступа*, укључујући социјални модел који се супротставља медицинском, али уважавајући међусобну интеракцију сва три релевантна фактора у процени потреба детета са сметњама у развоју и његове породице: биолошки (основа примарних сметњи односно ометености детета; психолошки (сви

аспекти његовог емоционалног и когнитивног развоја, као и понашања, уз цењење секундарних последица ометености) и социјални аспект (развој социјалних интеракција и понашања, комуникација, укључивање у социјалну средину, а нарочито значај породичног контекста).

Процена треба да је примерена и да *унапређује праксу социјалног рада* код нас. Процена потреба и потреба за подршком треба да имају своје место и да буду функционалне за доношење одлука, односно прављење *индивидуалних планова услуга подршке* и да помогну стручњацима у одмеравању најпримереније и најефикасније подршке. Неопходна је интеракција између процењених потреба, индивидуалних планова и постојећих и нових услуга. Обим бриге за децу са сметњама у развоју мора бити респонзиван за променљиве потребе и нудити савремене, флексибилне услуге, али и услуге које родитељи, деца и одгајатељи желе, могу да користе, разумеју и партиципирају у њима (Аргент, Х., 1997).

На питање *којег обима и дубине* треба да буде процена одговорили смо правећи модел који је негде *између продубљене (core) и иницијалне (screening)* процене, уважавајући потребе и капацитете центара за социјални рад.

Оквир за процену Модела РОД обухвата: *развојне потребе детета* у свим доменима (здравље, психомоторни и когнитивни развој/образовање, емоционални, социјални развој, навике/понашање, брига о себи, лични и породични идентитет), *капацитет родитеља/одгајатеља*, породице и релевантне *факторе околине*, процена и тешкоћа и снага и неопходне врсте подршке детету и породици.

Основни методски принципи обухватали су:

- Опредељење да користимо разноврсне технике у прикупљању података: структурисани интервју, чек-листе, скале процене, дијаграме (графичке технике), опсервацију;
- Изворе података – испитаници су: дете, одгајатељи, чланови породице, а користе се и подаци из релевантне документације и постојећих записа;
- Јасно дефинисање индикатора на којима се базира процена и
- Вођење кроз процес реализације процене и јасно дефинисање корака у резимирању, тумачењу и интеграцији података до коначног закључка.

7. Модел РОД и батерија инструмената

Модел процене РОД представља концептуални оквир који је послужио за дизајнирање одговарајућих инструмената за процену свих релевантних потреба детета и његове породице ради дефинисања одгова-

рајућих врста подршке. Поменули смо претходно како смо настојали да обезбедимо заступљеност инструмената различите структуре како би смо добили што шири дијапазон драгоцених података, као и како би они били што примеренији испитаницима – деци/младима и одгајатељима.

Даћемо преглед основних инструмената и образаца неопходних за прикупљање података и бележење процене.

Образац **Припрема за процену** детета/младе особе, који се попуњава пре одласка у породицу, садржи рубрике:

- Основни подаци о детету и породици, а за децу која не живе у биолошкој породици, податке о хранитељској/усвојитељској породици, резиме снага/потреба и фактора ризика за дете и породицу;
- Преглед мера и услуга и ефекти предузетих мера;
- Техничка припрема процене (листа важних особа и подсетник за процену).

РОД-1, структурисани интервју за прикупљање података, који се првенствено односи на развојне потребе детета, а извор података је одгајатељ. Постоји неколико форми, зависно од узраста:

- Од 0 месеци до 24 месеца
- Од 2 године до 6 година
- Од 7 до 14 година и
- Преко 15 година.

Питања у интервјуу обухватају различите области/домене: *здравствене* потребе, *емоционални* статус, *однос* са ужим и ширим социјалним окружењем и понашање, *психомоторни*, *когнитивни* развој и образовање или (за старије узрасте) когнитивни развој, образовање, запослење и *професионално усавршавање*, лични и породични идентитет и *самосталност* у бризи о себи. Зависно од узраста детета, одређиван је и корпус питања за поједине области.

Ови инструменти садрже у себи, као подсетнике, скраћену форму развојног подсетника који је на крају ове публикације дат у целини. Развојни подсетници су при руци стручњаку како би лакше проценио потребе или тешкоће већ у току испитивања.

У обрасцима за интервју, после сваке области следи резиме који садржи коментар одгајатеља и испитивача о запаженим кључним снагама и тешкоћама детета.

РОД-2, техника за прикупљање података, који се првенствено односи на развојне потребе детета, а извор података је дете/млада особа. За сваки од узраста направљен је инструмент прилагођен развојним специфичностима испитаника. Број узрасних категорија је проширен „умећањем“ узрасне категорије 11–14 година.

Инструменти варирају по изгледу и структурисаности и у већини случајева представљају комбинацију структурисаног интервјуа и варијанти социометријских техника.

Упитник за младиће и девојке изнад 15 година живота садржи више питања и области (могућност интроспекције, процене, артикулисано мишљење о појединим питањима), са посебним нагласком на самосталност у бризи о себи, практичне и друге вештине.

РОД-3, Упитник за *одгајатеље* има неколико форми (за биолошке родитеље и хранитеље; за одгајатеље деце до две године живота и децу/младе изнад тог узраста). Првих осам ставки се односе на васпитне стилове и садрже питања са отвореним одговорима, а поставља их испитивач како би подстакао вербалну продукцију испитаника и разумевање исказа. Остале ставке самостално попуњавају одгајатељи. Углавном се одговара на питања са отвореним или понуђеним одговорима, а одговори о социјалној мрежи и подршци се уписују у неку врсту табеле.

Садржај питања се односи на: васпитне поступке, процену сопствене компетености за гајење детета, процену утицаја гајења детета са сметњама у развоју, породично и брачно функционисање, као и факторе који олакшавају гајење детета. Део питања се односи на потребе за подршком и постојеће ресурсе.

У материјалу за испитивање постоје и приручни текстови који омогућавају лакшу процену и обједињавање података о одгајатељским компетенцијама, као што су Упутство за процену васпитних стилова и Сумарна процена одгајатељских компетенција.

РОД-4, Листа опсервација представља инструмент за систематско посматрање различитих релевантних аспеката изгледа, понашања и животних (стамбених) услова који могу да допринесу процени задовољавања потреба детета, базичних и емоционалних (интеракција дете–одгајатељ), услова за когнитивну стимулацију, безбедности детета и спремности одгајатеља на сарадњу са стручњацима.

Све појединачне процене (са различитих инструмената и за различите области) уносе се у табеле за рекапитулацију које садрже рубрике за незадовољене потребе детета, снаге (детета/одгајатеља), препоручену подршку и приоритете.

8. Како објединити податке?

За сваког процењивача не мали проблем представља коначно обједињавање прикупљених података у јасну и целовиту слику која треба да пружи одговор на постављени задатак процене. Најчешће тај процес означавамо термином *интеграција*. Пред нама су подаци различите вр-

сте (зависно од врсте инструмента) и из различитих извора које треба објединити у закључак.

Прво треба разјаснити да је интеграција само кровни појам који обухвата различите нивое истог. У неким случајевима, она је више него минимална (када треба само да одговоримо шта нам неки податак говори у поређењу са неким критичним скором ако се ради о каквом мерном инструменту). Следећи ниво интеграције представља *генерализација* мањег или већег обима, када конкретне податке уклапамо у опште оквире (ако на пример, одгајатељ не води рачуна о дететовом здрављу редовно, ако му није познато које врсте хране су примерене којем узрасту, онда говоримо о слабој димензији одгајатељске компетенције – базичној бризи о детету). О тумачењу-*интерпретацији*, нешто вишем облику интеграције говоримо када, користећи одређени теоријски концепт, обједињујући, тумачимо одређено понашање детета (дете се плаши додира других људи, не реагује или бурно реагује на одвајање од хранитеља, не-селективно прилази непознатим људима...; тада говоримо о поремећају везивања или привржености код детета). Највиши ниво интеграције, бар у клиничкој психологији, представља формирање радне теорије личности конкретне особе.

У пракси процењивања углавном користимо прва три нивоа интеграције. Дакле, у односу на примењени модел процене РОД, интеграција података представља неколико ствари и руководи се *задатком процене*, односно одговором на крајње питање које врсте подршке и ког интензитета су неопходне конкретном детету са сметњама у развоју и његовој породици, било да је она биолошка или супституцијска.

Процес интеграције би, у односу на обухватност задатка процене и примењених инструмената и поступака за прикупљање и тумачење података текао у неколико фаза:

- *Анализа података на сваком поједином инструменту* у односу на домене које покрива и резимирање, односно кратак преглед и систематизација података која се обично и даје у Резимеу (релевантне табеле). Поред инструментом прикупљених података на коначни суд утиче и опсервација праћена утиском испитивача.
- *Поређење података из разних инструмената* у односу на феномен на који смо фокусирани (на пример о самосталности детета) можемо да сазнамо из интервјуа са одгајатељем, са дететом, из опсервације у дому одгајатеља, из превлађујуће васпитног стила – колико одгајатељ (не)негује дететову самосталност.

Резултате претходне анализе и интеграције уносимо у одговарајуће табеле што нам пружа водич за следећи корак: *систематизовање или*

интегрисање података у односу на кључне теме: потребе и снаге, настојимо да протумачимо њихов међусобни однос. Посебно је важно, захваљући знању и теоријским основама модела РОД, да обратимо посебну пажњу на међусобни однос незадовољених потреба детета и постојећих снага (врсте) детета и одгајатеља/породице.

- *Одмеравамо примерене видове подршке и издавајемо најприоритетније*, односно оне које би требало ургентно реализовати.
- *Закључак*, на крају, представља резултат укупне интеграције где указујемо на оправданост дефинисања одређене подршке обзиром на потребе детета и капацитете одгајатеља.

Како практичар може да изађе на крај са интеграцијом података до коначног закључка? Ради се о процесу за који не постоји добар рецепт. Наиме, знамо које састојке треба да користимо (познавање теоријских концепата и концептуалног оквира, добро познавање домета употребљених инструмената и поступака и, наравно – подаци). Нећемо одмах знати, на самом почетку, чега треба више или мање, али ће модел РОД понудити основне кораке у процесу. Едукација за примену модела РОД омогућиће и почетно савладавање одређених вештина, а помоћ супервизора, уз искуство, и њихово суверено примењивање у пракси.

8. Шта је то ново што нуди РОД

- То је једини домаћи стандардни инструмент за процену у области социјалне заштите;
- конципирање је засновано на опсежном и обухватном упознавању потреба будућих непосредних и индиректних корисника;
- у процену су укључени одгајатељи /родитељи/хранитељи/стручњаци и само дете;
- постоји теоријска основа и оквир;
- јасно су дефинисани индикатори за процену;
- успешно су комбиновани квантитативни и квалитативни приступ у процењивању;
- дате су јасне смернице за прикупљање, груписање, интегрисање и интерпретацију података.

9. Примена модела и досадашња искуства

Већ резултати пилот-примене на 117-оро деце (и породица) и повратне информације испитаника (одгајатеља) и испитивача (стручњака социјалне заштите) показали су корисност и прикладност приступа јер

„отвара нове углове гледања“ на потребе и могућу подршку, даје нову перспективу. По речима стручњака, *предност дизајнираног пакета инструмената огледа се у чињеници да је прављен за потребе социјалног рада код нас, олакшава увид у стање и потребе, те пружа целовиту слику неопходну за доношење одлука.*

9.1. Могуће области примене у социјалном раду

Већ након почетне примене, учесници едукације – стручњаци центара за социјални рад, указали су на могућност коришћења модела РОД и његових инструмената у различите сврхе (Вељковић, 2011, Радојевић, 2011):

- *Усмерена процена за потребе водитеља случаја;*
- *Основа за прављење плана услуга, нарочито за децу са сметњама у развоју и понашању. Закључак процене којим се прецизирају потребе детета/младе особе за додатном подршком и препоруке за подршком, као и резултати усмерене процене – корисна су основа водитељу случаја за сачињавање плана услуга.*
- *Превентивни и корективни надзор над вршењем родитељских права и када се одлучује о измештању детета из биолошке породице.*
- *Код породица чији је члан у сукобу са законом – за јасније одређење родитељских капацитета.*
- *У кризним и ванредним ситуацијама у породици (нпр. развод родитеља, тешке болести и смртни случајеви, привремено хитно измештање детета са специфичним потребама и сл.), када треба имати ваљану процену и донети тешке одлуке у кратком временском периоду*
- *У случајевима сумње на злостављање детета.*
- *Приликом смештаја и праћења адаптације детета у хранитељску или усвојитељску породицу ради планирања подршке детету и породици, пошто РОД може знатно олакшати процену не само потреба детета, већ и капацитета хранитеља и доношење одлуке о преиспитивању хранитељских компетенција.*
- *За младе који излазе из заштите који су дуго под старатељством и оних који су у процесу осамостаљивања (процена за потребе израде плана за самосталан живот и еманципацију младих).*
- *У случају деце под старатељством у поступку ревизије старатељске заштите, нарочито у случајевима снижених одгајатељских капацитета старатеља и/или ако су присутне тешкоће у одрастању детета (проблеми у школи, породици, социјалној средини...).*

10. Уместо закључка

Шта је до сада постигнуто и питање одрживости?

До сада остварени резултати пружају основу за одрживост модела РОД из неколико разлога:

- Батерији инструмената прикључена је монографија – приручник „Деца са сметњама у развоју – потребе и подршка“ (издавач Републички завод за социјалну заштиту, 2011);
- Акредитован је програм едукације *ОД ПРОЦЕНЕ ПОТРЕБА КА ЕФИКАСНОЈ ПОДРШЦИ* – едукација за примену модела процене потребе деце са сметњама у развоју и њихових породица (РОД) код Републичког завода за социјалну заштиту (2011)
- До краја 2012. године резултат едукације по акредитованом програму биће следећи: 75 стручњака из 40 центара за социјални рад у Србији, 81 члан интерресорних комисија (из области социјалне заштите), 20 саветника за хранитељство.
- Показана је и доказана широка употребљивост модела у области социјалне заштите (нове циљне групе).

Наравно, развој економичних, доступних програма интервенција и подршке као и специјалистичких сервиса/услуга би, заједно са моделом процене и унапређеном компетенцијом стручњака, представљали залог за побољшање квалитета живота деце са сметњама у развоју и њихову социјалну инклузију.

Литература

- Argent, H. (2009). The Placement of Children with Disabilities, Practice Note 34, BAAF, England.
- Emerson, E, C. at al. (2001). *Clinical Psychology and People with Intellectual Disabilities*, John Wiley and Sons, Inc.
- Holland, S. (2004). Child and Family Assessment. In: Social Work Practice. London: Milner, J., O'Byrne, P. (2002). *Assessment In Social Work*, Palgrave Macmillan, NY.
- Митић, М. (2007). Клиничка психологија у социјалној заштити у: *Клиничка психологија*, Бергер, Ј. и Митић, М. (уред.), Центар за примењену психологију, Београд.
- Митић, М. (2009). Темелјна питања процене деце са инвалидитетом, Округли сто „Ка специјализованом хранитељству у Србији“, Београд
- Nietzel, M.T., Bernstein D.A, Milich, R. (2002). *Uvod u kliničku psihologiju*, Zagreb: Slap.

- Поповић, В. (2007). Клиничка процена у: *Клиничка психологија*, Бергер, Ј. И Митић, М. (уред.), Центар за примењену психологију, Београд.
- Радојевић, Б. (2011). РОД Модел процене потреба деце са сметњама у развоју и њихових породица – искуства у примени, Евалуативни састанак пројекта „Од индивидуалних потреба до разноврсне подршке“, Београд
- Вељковић, Л. (2011). Улога и место процене потреба детета са сметњама у развоју и његове породице у пракси социјалног рада у: *Деца са сметњама у развоју – потребе и подршка уре.*: Митић, М 117–131.
- Жегарац, Н., Џамоња-Игњатовић, Т. (2010). Инструменти процене у социјалној заштити, Центар за примењену психологију, Београд.

АНАЛИЗЕ И ИСТРАЖИВАЊА

**Жељка Бургунд, дипломирани социјални радник
Удружење стручњака за подршку деци и
породици „ФИЦЕ Србије“, Београд**

НАЦИОНАЛНА ДЕЧИЈА ЛИНИЈА СРБИЈЕ

Резиме

Телефонски сервис је установљен 2005.г. као СОС телефон за децу, са основним циљем превенције и заштите деце од насиља, док је Дечија линија данас широко развојно конципирана услуга са задатком да подржи и оснажи децу и младе у превазилажењу бројних развојних и социјалних изазова одрастања, али и да информише, едукује, превенира и заштити децу од свих облика насиља.

Дечија линија је усмерена на превенцију и заштиту деце и младих од свих облика злостављања и занемаривања, као и на повезивање са другим институцијама и услугама система. Коришћење Дечје линије подстиче децу и младе да буду активни учесници у процесу свог одрастања: да препознају властита осећања, дилеме, изналазе могућа решења за проблеме са којима се суочавају и да активно траже подршку у свом непосредном животном окружењу, у породици, школи, код пријатеља, вршњака...

Значај постојања телефонског сервиса за децу и младе, а са њим и телефонског саветовања као модела за подршку развоја у одређеним животним ситуацијама и стањима, препознат је и од стране друштва те је у новом Закону о социјалној заштити (2011) ова услуга дефинисана.

Кључне речи: дечја линија, СОС телефон, активни учесници, подршка

*

* *

1. Увод

Национална Дечија Линија Србије (НАДЕЛ СРБИЈА) основана је 11. октобра 2005. године и од тада до данас наш телефон, са бројем **0800123456** примио је **93.876** позива, од чега је реализовано **13.452** саветодавних разговора.

Национална Дечија Линија (у даљем тексту Дечија линија) је бесплатна, анонимна, поверљива, 24 сата доступна услуга телефонског саветовања намењена деци и младима, као и одраслима забринутим за децу.

Телефонски сервис је установљен 2005. године као СОС телефон за децу, са основним циљем превенције и заштите деце од насиља, док је Дечија линија данас широко развојно конципирана услуга са задатком да подржи и оснажи децу и младе у превазилажењу бројних развојних и социјалних изазова одрастања, али и да информише, едукује, превенира и заштити децу од свих облика насиља.

Током саветодавног разговора са компетентном одраслом особом (телефонским саветником дечије линије) деца и млади се подстичу да буду активни учесници у процесу свог одрастања: да препознају властита осећања, дилеме, изналазе могућа решења за проблеме са којима се суочавају и да активно траже подршку у свом непосредном животном окружењу (породица, школа, пријатељи, вршњаци...). Дечија линија је усмерена на превенцију и заштиту деце и младих од свих облика злостављања и занемаривања, као и на повезивање са другим институцијама и услугама система.

Дечија линија види себе као промотера дечијих права, и заступника гласа деце у јавности. Значај постојања телефонског сервиса за децу и младе, а са њим и телефонског саветовања као модела за подршку развоја у одређеним животним ситуацијама и стањима, препознат је и од стране друштва, те је у новом Закону о социјалној заштити (2011) ова услуга дефинисана.

Принципи, стандарди и пракса који су се развијали на Дечијој линији, од њеног оснивања до данас, у саставу су Нацрта **Правилника** о минималним стандардима за пружање саветодавно-терапијских и социјално-едукативних услуга, Министарства рада и социјалне политике, који прати наведени закон.

За Дечију линију Србије, 2011. била је година великих промена и изазова. Од 2011. године, Дечија линија је, на препоруку деце која позивају, делимично променила назив из СОС дечија линија у **Национална дечија линија** (*према речима деце, акроним „СОС“ је асоцирао на позивање само у животно угрожавајућим ситуацијама*), те смо, из разлога националне покривености програма, тј. доступности овог броја за сву децу Србије, заменили овај акроним са "Национална", или скраћено, **НАДЕЛ Србија**.

Почетком 2011. године **ТЕЛЕКОМ Србија** обезбедио је доступност бесплатног позива Дечијој линији и са „mts“ мреже (064 и 065), поред коришћења позива из фиксне телефоније и јавних говорница, чиме је Дечија линија постала доступна знатно већем броју деце и младих, нарочито у оним срединама које до сада нису имале техничке могућности за приступ овој услузи.

Поред активности континуираног унапређења компетенција постојећих саветника, Дечија линија је у 2011. години започела реализацију још једне обуке за нове телефонске саветнике.

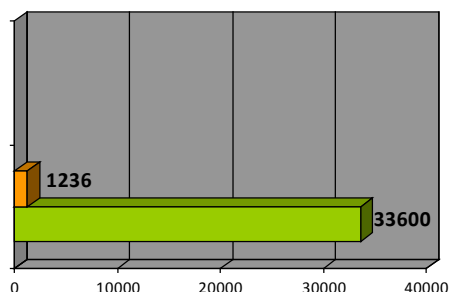
У току 2011. г. Дечија линија је примила изузетно велики број позива, више од 30.000, што представља трећину свих позива од њеног оснивања, те заслужује посебну пажњу и разматрање.

Дечија линија је од 2011. г. постала наставно-научна база за студенте Факултета политичких наука у Београду, у предмету Социјални рад у локалној заједници.

2. Анализа позива и саветодавних разговора обављених током 2011. године

2.1. Укупан број позива

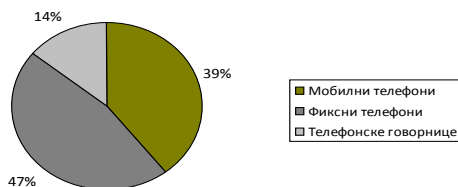
Током 2011. године телефонски саветници Дечије линије **одговорили су на 33.600 позива**. Овај број позива је значајно повећан у односу на претходне године. Један од разлога је, свакако, обезбеђена доступност са мобилног телефона. Број саветодавних разговора у 2011. години био је **1.236** и они нису пратили општу тенденцију пораста броја позива Дечијој линији.

Графикон бр. 1: Број позива

У току 2011. године, 39,3% саветодавних разговора обављено је са мобилних телефона, 46,1% са фиксних, а 14,1% разговора обављено је са децом која су позвала са телефонских говорница.

Графикон бр. 2: Модалитети позива

Могуће су бројне претпоставке за овај феномен повећаног броја тзв. тестирајућих позива, али смо најближе уверењу да је за сваку промену (увођење нове могућности, бесплатан позив са мобилног) потребно време навикавања на нову доступност и њене могућности. Очекујемо да ће очувањем и даљим унапређењем принципа у телефонском саветовању младих (примање позива са уважавањем, оснаживање на освешћивању сопствених осећања и потреба, успостављање јасних граница и остављање простора и поверења да могу поново позвати Дечију линију када препознају потребу за разговором), деца и млади услугу бесплатног телефонског саветовања у будућности користити као могућност за конструктивни, продубљени разговор, са циљем доласка до решења проблема због којег позивају.

2.2. Феномен тестирајућих позива

Ова година је, како смо већ поменули, била карактеристична по огромном броју тестирајућих позива.

(Зло)употреба мобилних телефона

Могућност бесплатног позивања са мобилног телефона показала је у новом светлу феномен тестирајућих позива. Осим провере да ли могу имати поверења у одрасле и оснаживања за започињање саветодавних разговора, чини нам се да тестирајући позиви преко мобилних телефона имају функцију непосредног пражњења тензије која постоји у младима, „одмах и сада“. Непосредна и стална доступност мобилног телефона даје простор за ову развојну специфичност пубертетског и адолесцентног узраста. Деца и млади зову у ситуацијама које су за њих извор

стрепње и несигурности (пред испит, са часа, пре часа, са журке), где је основна потреба успостављање контакта и пражњења кроз брзе, кратке и, понекад, бизарне садржаје. У таквим тренуцима преплављености нису спремни да буду у контакту са сопственим осећањима и да промишљају, односно да воде конструктиван разговор.

На покушај продубљивања разговора, веза се прекида. Верујемо да искуство препознавања узнемирености, освешћивања осећања и потреба које иза тога стоје, а које саветник кроз разговор настоји рефлектовати детету, могу бити основ за развијање капацитета за ношење са бројним унутрашњим и спољашњим тензијама у одрастању. Велики број узастопних позива често је у функцији успостављања контроле коју дете и млада особа у том тренутку није у стању да постигне на адекватнији начин.

Такође, врло су специфични групни позиви са мобилних телефона. Карактеришу их теме које окупирају децу и младе (сексуалност, успостављање партнерских односа, антиципација губитка, разводи родитеља, и сл), где група од сваког члана очекује да узме учешће у измишљању проблемске ситуације везане за актуелну тему. Стиче се утисак да група служи за проигравање узнемирујућих ситуација.

Млади врло често зову у периодима које они називају досадом и чини се да су узастопни тестирајући позиви са мобилних телефона једини начин структурирања времена, било појединачно, било групно.

Можемо размишљати о томе да млади који сада позивају Дечију линију одрастају са мобилним телефоном. Комуникација која се на овај начин развија је веома специфична – брза, недефинсана, површна, шифрована, као путем SMS порука, без разговора што иначе карактерише савремени начин разговора између деце.

На основу искустава које имамо из разговора са децом која позивају, стичемо утисак да изостаје надзирање одраслих у употреби мобилних телефона и структурирању времена, да млади немају подршку у непосредној околини како би прорадили нагомилане тензије и каналисали их; да немају искуство учења адекватне и продубљене комуникације која јесте важан фактор успешног одрастања. Такође, препознајемо да је и вршњачкој групи подједнако потребна пажња и усмеравање одраслих и заједничка прорада важних тема.

Овако сагледана реалност деце, из угла позива Дечијој линији, отвара простор за развој бројних услуга у непосредном окружењу деце и младих: у породици, школи, локалној заједници (групне тематске радионице, учење комуникације, школе родитељства и сл).

Позиви са мобилних телефона осветлили су, из другог угла, и феномен поновљених позива. Један број младих, након позитивног искуства прихватања и уважавања од стране саветника, има потребу за контину-

ираним контактом са Дечијом линијом. Свакодневно позивају, често без конкретног проблема или садржаја. Дечија линија није у могућности да у потпуности одговори на потребе ове категорије деце. Стиче се утисак да у локалној заједници нису развијене адекватне услуге (или их нема у довољном броју), где би након успостављеног односа поверења са саветником Дечије линије ова деца и њихове породице добиле одговарајућу подршку и помоћ.

2.3. Позиви развијени у саветодавне разговоре

Иако број саветодавних разговора у овој години не прати раст укупног броја позива, квалитативном анализом утврђено је да су разговори са децом продубљенији, поверљивији и интимнији. Верујемо да је то резултат дугогодишњег стицања поверења и препознатих компетенција саветника Дечије линије од стране младих (већина младих нам открива да су нас и раније звали, или да су за нас чули на основу искуства другова и пријатеља). Такође, уверени смо да се осетљивост саветника за осветљавање значајних проблема, који врло често леже испод оних које деца изложе у самом почетку разговора, развијала током праксе.

У овој години смо, осим уобичајених категорија позива (више у наредном тексту), имали и нешто повећан број позива на тему сексуалног злостављања, позиве вишеструко маргинализоване деце и младих (слабовидо дете из интерната, инвалидна млада особа која је звала из болнице) и позиве деце која пате услед тешких услова живота – испод егзистенцијалног минимума.

Иако не у великом броју, ове категорије позива нас охрабрују у нашем труду да се приближимо најугроженијим групама деце.

2.3.1. Дистрибуција позива по темама

О којим темама су деца и млади разговарали са саветницима Дечије линије током 2011. године?

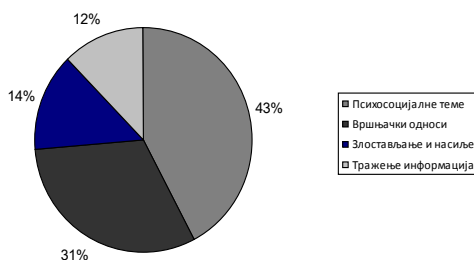
Табела бр. 3: Позиви по темама

злостављање и насиље	10,7%
дискриминација	0,2%
вршњачки односи	23,5%
школски проблеми	7,8%
сексуалност	5,7%
породични односи	6,0%
психосоцијалне теме	31,9%
деца са посебним потребама	1,6%
физичко здравље	1,5%
психоактивне супстанце	1,1%
правни питања	0,6%
тражење информације	9,3%

(*Класификација позива заснива се на препорученој класификацији тема и проблема од стране Светске асоцијације помажућих дејих линија СНИ)

Као што се из претходне табеле види, најчешће теме о којима су деца и млади разговарали са саветницима Дечије линје су:

- **психосоцијалне теме (31,9%)**
- **вршњачки односи (23,5%)**
- **злостављање и насиље (10,7%)**
- **тражење информација (9,3%).**

Графикон бр. 4: Тематика позива

У оквиру **психосоцијалних тема** препознаје се недостатак самопоуздања код младих, досада, трагање за идентитетом и питање смисла живота. Ова питања доминирају у свим досадашњим извештајима и говоре

о потреби младих за подршком одраслих у одрастању. Из прикупљених података произлази да млади који позивају Дечију линију, ту подршку нису нашли у својој средини. Чак четвртина (25%) младих након разговора са саветником не препознаје адекватну особу у свом окружењу са којом би могла да настави разговор о изнесеном проблему. Међутим, петина младих (19,5%), након стицања позитивног искуства у разговору са саветником, изражава наду да ће о томе моћи да разговара са родитељима (у већем проценту са мајком него са оцем). Такође, око 20% њих је охрабрено да након разговора помоћ затражи од професионалаца (психолог, педагог, наставник, Центар за социјални рад и др.), што потврђује потребу младих за адекватном подршком и смисао и оправданост постојања телефонског саветовања.

Вршњачки односи су, такође, важна тема младих који зову Дечију линију. Пре свега, проблем је како решити конфликте са најбољим друговима и како наћи место у вршњачкој групи. Ово је, такође, значајан податак за планирање рада са младима, посебно у развијању програма учења решавања конфликта, асертивне комуникације, препознавању властитих и туђих осећања и потреба, као и уважавању групе као важног социјалног агенса.

Насиље, и у оквиру њега **злостављање**, трећа је тема по учесталости због које се млади обраћају Дечијој линији. Најчешће је у питању вршњачко насиље (око 30 процента), а укључује и психичко и физичко насиље. Једна трећина позива са темом злостављања односи се на физичко насиље. Дечаци у већем проценту (око 60%) наводе насиље и злостављање као доминантан проблем. Наше мишљење је да је овај феномен добрим делом културолошки условљен, да је моћ нешто што припада мушкарцима, те да угроженост моћи за њих представља већи проблем. Могуће је да је физичко злостављање у мушкој популацији транспарентније. Емоционално злостављање се и даље теже препознаје као посебан феномен, само у 15% случајева. Сексуално злостављање се појављује у 0,6% позива са темом злостављања. Висок проценат злостављања и насиља у разговорима са младима и даље захтева континуирану и координирану акцију свих система у заштити младих. Посебно је значајан податак да се многи облици понашања, нарочито код млађе деце и девојчица, не препознају као насиље и злостављање, а то јесу.

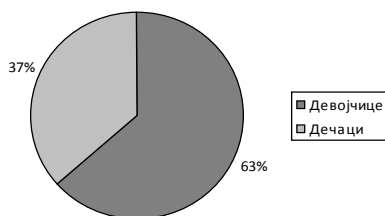
Насиље (злостављање) се, према ономе што млади кажу, дешава и у оквиру породице (48%), од тога се оба родитеља означавају као злостављачи у 11% случајева, отац у 20,5%, очух 4,5% и, за разлику од ранијих година, висок проценат припада мајкама – 12,5%. Ови подаци могу бити значајни у оквиру дискусије о забрани физичког кажњавања деце, односно у превентивном раду на подизању родитељских компетенција.

Следећа тема по учесталости позива припада категорији **тражење информација**. У овим позивима видимо будуће кориснике услуга Дечије линије, јер се највећи број тражених информација односи на питања које услуге пружа линија, као и на захвалност за помоћ која је пружена. У нешто мањем проценту деца и млади траже информације о томе на који начин могу да реализују своја права.

2.3.2. Дистрибуција позива по полу

Девојчице и даље чешће (**63,3%**) позивају Дечију линију и спремније су да говоре о својим проблемима. Међутим, у односу на почетак рада Дечије линије, и даље је у порасту број дечака који се јавља и достигао је удео од **36,7%**. Девојчице су спремније да говоре о вршњачким односима и проблемима који се односе на психосоцијалне теме и породичне односе. Када су у питању сексуалност и тражење информација, позиви дечака и девојчица су уједначени.

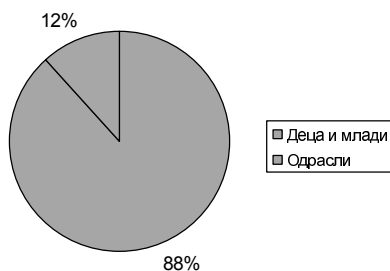

Графикон бр. 5: Дистрибуција позива по полу

2.3.3. Дистрибуција позива по узрасту

Саветодавни разговори које су током 2011 обавили саветници Дечије линије Србије чине:

- **88,2%** позива деце и младих
- **11,8%** позива од стране одраслих забринутих за децу

Графикон бр. 6: Дистрибуција позива по узрасту

Узрасна структура деце одражава тенденцију ранијих година. У највећем проценту зову нас млади од 10 до 15 година или, још ближе, 63,8% позива се односи на децу која имају између 12 и 15 година. Млади раног адолесцентног доба (16-18 година) су нас протекле године у мањем проценту звали (12,7%), али су њихови разговори дужи и продубљенији. Можемо закључити да је подршка одраслих кроз негујући и подржавајући разговор најпотребнија раном пубертетском узрасту, али се исто тако може поставити питање да ли су млади у каснијем узрасту одустали од трагања за оваквом подршком.

0-6*	7-9	10-12	13-15	16-18	преко 18	Непознато
3,4%	8,7%	31%	41,3%	12,7%	2,9%	

*узраст од 0-6 се односи на позиве одраслих забринутих за децу

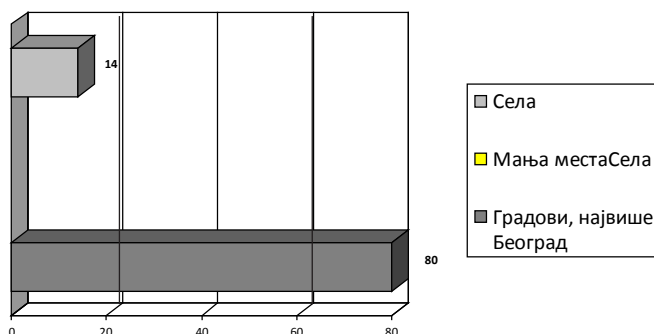
Одрасли који позивају Дечију линију најчешће су забринути и зову због угрожености деце услед злостављања, занемаривања и поремећених породичних односа. Најчешће зову мајке (44% од позива одраслих) и баке (18%), а затим очеви (15%). Позиви се најчешће односе на околности када институције система не реагују адекватно у заштити деце и када одрасли Дечију линију препознају као могућег помагача у реализацији овог права. У нешто мањем броју случајева одрасли траже помоћ у излажењу на крај са властитим родитељством. Значајно је да одрасли не препознају као важне теме које су значајне за младе (вршњачки односи, психосоцијалне теме), односно не осећају се некомпетентним у овим областима да би тражили помоћ и подршку.

2.3.4. Географска распоређеност позива

Одакле нас деца зову?

У 2011. години највише су нас звала деца и млади:

- из градова, највише из Београда (**80%**)
- из мањих места (**6%**)
- са села (**14%**)

Табела бр. 7: Дистрибуција позива према месту становања

Број позива из сеоских средина је у порасту (**14%**) у односу на 2010. годину, па можемо рећи да је Дечија линија направила корак ближе ка деци из сеоских средина. Највећи број позива од младих из сеоских средина долази са мобилних телефона, што нам указује на важност ове техничке могућности као основе за промовисање услуге телефонског саветовања.

У категорији „град“ највише су нас звала деца из Београда, чешће него ранијих година. Мислимо да су непосредни контакти са младима кроз презентације у београдским школама и јавне промоције током 2011. године допринеле да Дечија линија буде транспарентнија и видљивија.

Готово да се изгубила категорија мало место (0,6 %), те у наредном периоду треба ставити акценат на промоцију Дечије линије у тим срединама.

2.3.5. Ноћни позиви

Од укупног броја саветодавних разговора, 11,7% младих је звало Дечију линију током ноћне смене, између 22.00 и 07.00 часова. Ови позиви су у благом порасту у односу на ранији период, а тематски су и даље специфични: доминирају психосоцијалне теме као што су: усамљеност, трагање за идентитетом, конфликти у партнерским релацијама...

Приметно је (и забрињавајуће) да је у овој години порастао број ноћних разговора са млађом децом – узраста од 13 до 15 година, у односу на претходне године, када су ноћни позиви били резервисани за узраст од 16 до 18 година и навише.

Анализом ноћних позива утврђено је да је у ранијем периоду и број тестирајућих позива током ноћне смене био мањи, углавном су се завршавали при почетку ноћне смене (око 23.00 часа). Најчешће су то били

позиви тишине. У протеклој години број тестирајућих позива током ноћи је значајно повећан, трају до средине целе смене (до 03.00 часа после поноћи), углавном су групни позиви. Ако се има у виду да је највећи проценат деце који се јавља Дечијој линији узраста до 15 година, још једном се отвара питање родитељског надзора и адекватног (*стварног*) присуства одраслих у животу деце.

3. Организација рада Дечије линије „НАДЕЛ Србије“

3.1. Телефонски саветници

На телефонске позиве у протеклој години одговарало је 20–25 саветника у току 24 часа седам дана у недељи. Дневне смене трају пет сати, што је у складу са међународним стандардима телефонског саветовања. Телефонски саветници су професионалци хуманистичких струка, који су, осим професионалног искуства у раду са младима, прошли обуку по акредитованом програму „Иницијални тренинг за телефонске саветнике“. Током смена обезбеђена је континуирана подршка кроз присуство супервизора смене, који помаже саветницима да непосредно током, или након разговора, добију одговарајућу помоћ и изађу на крај са бројним изазовима. Квалитет и стандард саветодавног рада унапређује се, такође, и кроз групне супервизијске састанке који се одржавају два пута месечно, где саветници заједнички прорађују специфичне протоколе појединачних разговора, размењују искуства и унапређују вештине прихватања тестирајућих позива и постављања граница дозвољеног. На овим састанцима, теме су и проблеми због којих млади зову, што је и предмет продубљенијег проучавања и размене од стране саветника. Узајамна подршка и оснаживање, као и размена искустава, имају функцију превенције синдрома сагоревања, карактеристичног за помагачке професије.

Дечија линија је током протеклих година успоставила одговарајуће радне процедуре и интерна правила која имају за циљ да обезбеде позитивну радну атмосферу и потпуну усредсређеност саветника на позив и разговор.

3.2. Евиденција и класификација саветодавних разговора на Дечијој Линији Србије

Дечија линија је кроз досадашњу шестогодишњу праксу евиденције примљених позива и записа обављеног разговора у електронској форми (протокол) изградила значајну електронску базу података, са многим значајним карактеристикама позива важних за каснију анализу. Класифика-

ција (кодирање) позива заснива се на препорученој класификацији тема и проблема од стране светске асоцијације помажућих дечијих линија СНИ, што омогућава анализу упоредних података и размену искустава међу дечијим линијама у свету.

Дечија линија Србије настоји да овај систем прошири и прилагоди нашим културним приликама и средини, како би успела да препозна важне феномене одрастања младих у нашој земљи и на тај начин што веродостојније заступала глас деце у стручној и општој јавности.

Конструктивно – тестирајући позиви, као посебна категорија тестирајућих позива успостављена на Дечјој линији Србије у ранијим годинама, у овој години је била од посебног значаја за разумевање феномена тестирајућих позива са мобилних телефона. Конструктивно – тестирајући позиви су позиви са измишљеним садржајем, а наизглед је у питању реалан проблем.

Мишљења смо да регистровање измишљених, индивидуалних или групних, понекад застрашујућих или агресивних садржаја, могу бити основ за препознавање потреба младих, као и за разумевање смисла ових наизглед бесмислених позива у реалном животу деце.

Позиви у којима се захтева или постоји потреба за посредовањем Дечије линије у заштити детета, у складу са интерним процедурама у случају злостављања, или сумње на злостављање, посебно се евидентирају.

У изузетним случајевима, када се ради о животној угрожености детета, а по наведеним процедурама, Дечија линија може пробити принцип поверљивости и обавестити надлежне институције (полиција, Центар за социјални рад и сл).

У 2011. години посредовање Дечије линије затражено је и обављено у пет случајева, а принцип поверљивости нарушен је само у једном случају озбиљног занемаривања детета.

Дечија линија Србије на основу развијених система евиденције, beleжења и кодирања података једном годишње доставља извештај „Child helpline internacional“, који заједно са подацима дечијих линија из других земаља бива објављен у брошури „Повезивање са децом“ (Connecting with Children), као и на интернет страници ове организације www.childhelplineinternational.org.

4. Активности на промоцији НАДЕЛ Србија корисницима – деци и младима

Као што смо у уводном делу навели, 2011. година је значајна по великом броју активности у приближавању Дечије линије деци и младима, нарочито маргиналним групама. Кроз непосредни контакт са младима

промовисан је дух и принцип рада Дечије линије и омогућена партиципација младих у креирању ове услуге кроз њихово учешће у промотивним активностима, сугестије и предлоге.

Саветници и промотери Дечије линије одржали су већи број **презентација** по школама и институцијама за заштиту деце:

- Одржано је пет презентација у основним школама и две презентације у београдским средњим школама;
- Одржане су три презентације у школи за образовање старије деце и младих „Бранко Пешић“ у Земуну (који календарски касније започињу основно образовање), а коју углавном похађају деца из ромске популације;
- Две презентације за децу улице – једна у Дневном центру за децу улице, а друга у Свратишту за децу улице;
- Једна презентација у Заводу за васпитање деце и омладине у Београду, која је обухватила децу са озбиљним проблемима у понашању;
- Две промоције на Факултету политичких наука намењене студентима, будућим социјалним радницима.

Промоција Дечије линије, кроз директни контакт и информисање младих, остварена је и учешћем у бројним јавним манифестацијама значајним за децу и младе, где је подељено много пропагандног материјала – флајера, лифлета, балона, привезака, постера. Учествовали, смо у обележавању Светског дана телекомуникација и Светског дана дечијих линија (17. мај) већем броју активности у оквиру Дечије недеље, Светског дана детета (18. новембар) а у оквиру заштите деце са посебним потребама.

Дечија линија је учествовала на стручним **скуповима других организација** које се баве заштитом деце („Инцест траума центар“, НВО „Григ“) Представници Дечије линије Србије били су активни чланови фокус групе за стандардизацију услуга телефонског саветовања.

Дечија линије Србије је и 2011. године била у великој мери присутна у медијима. Важан је податак да смо од средстава јавног информисања препознати као **компетентни саговорници**, те нам се представници медија редовно обраћају у околностима када многи проблеми, нарочито питања заштите деце, **закупљају друштвену пажњу**.

5. Регионална сарадња и међународне активности

Национална Дечија линија Србије је као пуноправна чланица међународне организације дечијих линија СНИ узела учешће у важним скупов-

вима у свету и региону. На позив црногорске НВО „Дјеца прије свега“, реализовали смо дводневну **обуку** будућих саветника дечије линије Црне Горе (Будва, април 2011. год).

У оквиру активности умрежавања и интензивирања сарадње са сродним линијама у окружењу, саветници Дечије линије су активно учествовали на „Регионалној конференцији професионалаца и волонтера на дечијим линијама у региону“ (Будва, октобар, 2011. године).

У периоду од 17. до 19. октобра 2011. године, представник Дечије линије Србије учествовао је на IV регионалним европским консултацијама дечијих линија, у Атини.

Тема скупа била је повећање утицаја деце на политику и развој дечијих линија у Европи, да се утврде минимални стандарди рада дечијих линија у региону и да се унапреди база података коју води светска организација.

Одржан је и велики број тематских сесија, представљен је модел „Skype and Child Line“, а учесници су имали прилику да посете Центар за изгубљену децу за регион Југоисточне Европе, који је смештен у ширем центру Атине, организацију која је израсла као ћерка организације нашег домаћина, „Smile of the Child“, грчког телефонског сервиса за децу и младе.

6. Развој НАДЕЛ Србија

Све наведене активности приближавања корисницима и промовисање мисије Дечије линије у јавности, као и активности повезивања са другим организацијама и институцијама и сродним линијама у земљи и региону, доприносе развоју стандарда и квалитета услуге Дечије линије Србије.

Ојачавање и унапређење компетенција саветника је континуирана активност развоја наших унутрашњих ресурса. У протеклој години, додатно смо ојачани кроз обуку и пријем 15 нових, младих саветника.

7. Закључак

Број од скоро 100.000 позива упућен Дечијој линији у току шест и по година њеног постојања (у време писања овог рада) говори у прилог неопходности и сталном унапређењу ове услуге за децу и младе.

Са друге стране, позиви да едукујемо друге заинтересоване који желе да се баве телефонским саветовањем, у Србији и региону, као и пажња коју нам указују медији у погледу давања осврта на различите околности везане за живот деце, говоре у прилог компетентности за којом перманентно тежи организациони тим Дечије линије Србије.

И даље нам недостају поједини ресурси, материјални и људски, који би услугу водили ка оптималним стандардима, али то смо поставили као изазов за наредни период.

Литература

Извештај НАДЕЛ за 2011. годину
www.childhelplineinternational.org

ИЗ ПРАКСЕ ЗА ПРАКСУ

**Тамара Борисављевић, психолог
Центар за породични смештај и усвојење Београд**

ПРОГРАМ ПОДРШКЕ БИОЛОШКОЈ ПОРОДИЦИ ДЕТЕТА НА ХРАНИТЕЉСТВУ

Резиме

Центар за породични смештај и усвојење Београд реализује пројекат

„Подршка породици – подршка детету“, којим се развија програм рада са родитељима и другим сродницима деце на хранитељству. Биолошка породица детета се оснажује да остварује конструктивну улогу у животу детета и када је оно на смештају. Тиме се доприноси успешнијем прилагођавању детета и његовом напредовању. Са породицом се ради на унапређењу капацитета да кроз контакте са дететом боље препознаје његове потребе и показује знања и вештине њиховог задовољавања које стиче. Овај рад се ослања на препознавање породичних снага и развој сарадничког односа са породицом.

Кључне речи: дете, биолошка породица, хранитељство, подршка, контакти.

1. Увод

Центар за породични смештај и усвојење Београд реализује пројекат „Подршка породици – подршка детету – оснаживање биолошке породице детета за конструктивну подршку детету током смештаја и боравка у хранитељској породици“. Пројекат је подржан од стране Министарства рада и социјалне политике.

Једна од најзначајнијих области свеобухватне подршке детету на хранитељству је стварање услова да оно задржи везу са породицом порекла и да се родитељима и другим, за дете значајним особама, омогући

да имају подржавајућу улогу у његовом животу. Тежња обезбеђивања сталности и животног континуитета за дете је увек у сржи професионалног рада. Пракса је показала да је на кључним темама за заштиту детета потребно радити и са биолошком и са хранитељском породицом да би се постигло успостављање заједничког оквира разумевања и породица порекла оснажила да успешно оствари своју улогу у животу детета. На тај начин обе породице повезују се у круг особа које су ослонац детету и обезбеђују му сигурност и континуитет кроз међусобну сарадњу. Поред међусобних разлика, потребе биолошке породице за подршком имају и много сличности са потребама хранитељске.

Међутим, без обзира на опште прихваћене стручне ставове о значају биолошке породице за развој детета, актуелно је много више ситуација у којима ове породице нису у довољној мери укључене. Тако је у прошлој години свега петина деце на хранитељству у Београду имала редовне контакте са својим родитељима. Када се има у виду овај податак, не изненађује што се повратак детета у биолошку породицу, коме се најчешће тежи, тако ретко заиста и оствари (испод 2% деце у београдским хранитељским породицама се у прошлој години вратило у биолошку породицу).

Поред тога, квалитет односа који дете има са породицом порекла значајно утиче на то како ће оно прихватити смештај и савладавати своје развојне задатке док је на хранитељству, с обзиром на значај овог односа за формирање дететовог идентитета и доживљај животног континуитета.

Допринос овим процесима даје не само неговање односа са родитељима и сиблинзима, већ и ширим кругом особа значајних за дете. То могу бити чланови проширене породице, али и особе са којима дете није у сродству, али са њима има изграђен однос који им омогућава подржавајући утицај на прихватање промене од стране детета.

2. Циљеви програма, компетенције које развија и садржаји

Овај програм развија модел подршке који се може примењивати у раду са породицама чија се деца припремају за смештај у хранитељску породицу или онима чија су деца већ на смештају. Саставни део програма рада са биолошким породицама су Програм обуке за стручњаке који подржавају породицу и Програм групног рада са родитељима.

Циљеви Програма су:

- Већа укљученост родитеља и других сродника у припрему детета за смештај у хранитељску породицу и подршку детету током одвијања хранитељства;

- Развијени професионални капацитети стручњака за подршку биолошкој породици у обављању подржавајуће улоге за дете на хранитељству;
- Успешније прилагођавање, бржи опоравак деце на хранитељству и стварање услова за напредовање у развоју у складу са њиховим потенцијалима и
- Већа успешност хранитеља у реализацији њихове улоге.

3. Компетенције које програм развија

• За стручњаке

1. Разумевање сопствених осећања и спремност на преиспитивање ставова и уверења о снагама биолошке породице.
2. Разумевање породичних криза и фактора који утичу на њих, укључујући и повезаност са квалитетом друштвене подршке.
3. Освешћивање повезаности губитака и процеса туговања свих учесника у процесу смештаја и вештине рада на минимизирању трауме смештаја.
4. Вештине придруживања биолошкој породици, изградње и одржања односа.
5. Вештине препознавања породичних снага и њиховог јачања.
6. Вештине организовања мреже подршке.
7. Знања о подршци биолошкој породици да са дететом остварује садржајне и квалитетне контакте.
8. Вештине подршке биолошкој породици да дефинише своју улогу током трајања хранитељства и створи услове за повратак детета.

• За биолошку породицу

1. Разумевање сопствених осећања и спремност на преиспитивање ставова и уверења о социјалној заштити деце.
2. Разумевање породичних проблема и узрока који су довели до смештаја детета.
3. Способност препознавања сопствених личних и породичних снага.
4. Знања о процесу туговања и реакцијама детета и свих учесника у процесу смештаја.
5. Вештине ефикасне комуникације са дететом и различитих видова пружања подршке у процесу смештаја.
6. Вештине сарадње са хранитељима и стручњацима у процесу заштите.

7. Спремност и вештине за остваривање садржајних и квалитетних контаката са дететом.
8. Разумевање своје улоге током трајања смештаја и оснаженост за стварање услова за повратак детета у њихову породицу.

4. Садржаји програма

1. Деца у систему социјалне заштите и улога биолошке породице.
2. Предрасуде и стереотипи према родитељима деце у систему социјалне заштите као фактор који утиче на квалитет заштите детета.
3. Породичне кризе – узроци, механизми одржавања и превазилажења.
4. Хранитељство као подршка биолошкој породици.
5. Минимизирање трауме премештаја за дете и допринос биолошке породице овом процесу.
6. Контакти између деце и биолошке породице – припрема, моделовање, реакције учесника и њихово значење.
7. Сарадња одраслих значајних за дете.
8. Рад на животној причи породице, препознавање породичних снага.
9. Процес планирања заштите детета и улога биолошке породице – планирање животног континуитета односа.

5. Улога биолошке породице у процесу смештаја детета

Вера Фалберг, једна од најпризнатијих стручњака у овој области, такође, истиче предности укључености родитеља од самог почетка процеса. Укљученост родитеља олакшава процес свим учесницима – детету, родитељима, хранитељима и професионалцима. Мада то није увек могуће, најбоље је када родитељи имају неку улогу у самом процесу избора хранитељске породице. То им даје осећање да и они имају неки степен контроле и ублажава конфликтне релације. Са родитељима се могу разматрати сва важна питања везана за смештај – колико је важно да породица буде близу, заједнички смештај сиблинга, сличност или разлике у националности или вероисповести породице и разговарати о објективним ограничењима да се задовоље сви критеријуми. Родитељи се могу укључити у одређивање приоритета када је у питању избор хранитељске породице. Поред демистификовања самог процеса смештаја, самопоуздање родитеља се повећава и тиме што види да ни професионалци немају магична решења за проблеме.

Порука да се уважава њихово мишљење и поштују њихова осећања, омогућава родитељима да буду подржавајући у односу на дететова осећања.

Када се изабере хранитељска породица, могу се валидирати различита осећања свих чланова породице. Појашњавају се снаге и потребе чланова породице кроз подржавање изражавања њихових емоција. Разговор о питањима лојалности наглашава потребу детета да се веже и за особе које преузимају бригу о њему. Родитељима је често потребна помоћ да детету дају дозволу да се емотивно повеже са заменским неговатељима. Оваква помоћ се најлакше прихвата ако се подршка осећањима комбинује са нежним, али доследним конфронтирањем са чињеницама.

Када није могуће постићи да родитељ сарађује у процесу смештаја, може се користити техника рефремирања да би се постигло да се родитељ барем у некој мери, сагласи са смештајем. Коришћењем ове технике, понашање родитеља због кога се он не осећа добро се редифинише повезивањем са позитивним мотивима. Тако се остављање детета у породицишту може посматрати као чин особе која је желела да заштити своје дете у ситуацији када је препознала да не може да му пружи оно што му је потребно. Тиме се родитељ охрабрује да промену коју смештај доноси види на други начин, да је препозна као шансу за позитивне промене у којима ће он моћи да покаже своје снаге.

6. Контакти детета са биолошком породицом

По преласку детета у породицу, контакти са родитељима треба да буду што пре настављени. Вера Фалберг истиче да су контакти детета са родитељима у првој фази смештаја вишеструко значајни.

Они обезбеђују:

- о Превенцију порицања да се промена догодила, покрећу процес туговања код свих учесника
- о Повећавају дететов доживљај себе као вредног и смањују осећање кривице
- о Откривање емоција везаних за сепарацију на нивоу на коме се може управљати процесом – уколико нема контакте, дете троши много енергије бринући, питајући се и фантазирајући о својим родитељима, тако да се та енергија не може користити у изградњи нових односа са хранитељском породицом и решавању актуелних развојних задатака који су пред дететом.
- о Обезбеђивање шансе за подршку осећањима која се испољавају
- о Обезбеђивање шансе за поновну анализу разлога за сепарацију од родитеља и продубљивање разумевања ситуације

- о Ублажавање конфликта лојалности
- о Настављање преноса односа привржености са родитеља на нове неговатеље
- о Оснаживање нових неговатеља, за које родитељи од странаца који могу да наруше њихов живот постају сарадници са којима могу размењивати важне информације о детету
- о Доприносе формирању дететовог идентитета.

Мада директни (физички) контакти постижу највећи ефекат, сродници могу и на друге начине (писма, поруке, телефон, фотографије...) одржавати контакте са дететом. Најзначајнији аспект контакта за дете је континуитет и предвидивост без обзира на вид контакта.

Током трајања смештаја, њима се одржава веза између детета и породице, која ствара шансу да се дете врати у породицу.

7. Туга биолошке породице

Понашање родитеља чије је дете смештено често се погрешно тумачи. Родитељи, као и деца, тугују када је дете смештено. Одвајање од детета и сви губици повезани са тим оживљавају осећања повезана са губицима из прошлости, посебно онима који никада нису разрешени. Многи родитељи имају низ тешких животних искустава, а нису добили довољну подршку да се са њима носе. Сустрети са дететом могу поново покренути болна осећања. Ова осећања могу се показивати неадекватно, тако да нам може изгледати да родитељу није стало. Родитељ може користити дрогу или алкохол да ублажи своју патњу. За време стадијума шока и порицања, заборављање је уобичајено. Родитељ може заборавити на заказани контакт. Када родитељ себе окривљује, он може веровати да нема шта да понуди детету и престати да се појављује. У другим ситуацијама, избегавање посета је у ствари избегавање патње. Родитељева осећања љутње, која се јављају у процесу туговања, могу бити усмерена ка професионалцима, хранитељима или самом детету.

Измештање детета из породице погађа и друге чланове – браћу и сестре, бабу и деду, ширу породицу.

Са друге стране, од породица које су у процесу туговања захтева се да направе значајне промене у кратком временском периоду, да би показале да су повећале своју компетентност и да су у стању да одговоре на потребе деце. Породице, стигматизоване и без подршке, могу бити врло збуњене око тога шта треба да ураде и како да започну са променама.

Контакти са дететом, било да су директни или посредни, су шанса да породица почне да развија своје разумевање потреба детета. То је и

прилика да, мада у ограниченом оквиру, почне и да показује вештине задовољавања потреба детета које стиче. Остваривање ових задатака захтева интензивну подршку кроз теренски рад са породицом која је најефикаснија ако се реализација започне одмах по измештању детета.

У супротном, ако време пролази без пружене подршке, биолошка породица се, под утицајем сопствених снажних осећања, али и под притиском предрасуда које трпи у окружењу, често све више повлачи и удаљава од детета. Због тога је тада теже успоставити сараднички однос са њом и мотивисати је за промене.

8. Припрема за контакте

Марти Бејер, амерички консултант за заштиту деце и малолетничко право је развила концепт припремања или подучавања родитеља за контакте са њиховом децом која су на смештају („visit coaching“). Она критикује традиционални систем виђања између деце и родитеља, истичући да су ови контакти ретко осмишљени тако да помажу родитељима да уче о потребама своје деце, практично демонстрирају то знање и тако постају компетентнији за преузимање бриге о детету у перспективи.

Припреме родитеља за контакте са дететом би требало да укључују:

- Постизање сагласности са родитељем о дететовим потребама које треба задовољавати кроз ове контакте, повезане са разговором о ризицима који су довели до смештаја детета.
- Припрема родитеља за дететове реакције и план како да детету пружи пуну пажњу приликом сваке посете
- Истицање родитељевих снага у одговору на потребе детета и учење како да унапреди своје вештине
- Подржавајуће подсећање родитеља непосредно пре и за време контакта на то како је планирано да задовољи неку специфичну потребу детета.
- Помоћ родитељима да се носе са својим осећањима и одрже ритам посета.

Припрема за контакте се некада меша са надзирањем контаката што није исто, припрема је пре свега вид подршке породици и има фокус на учењу, па самим тим и другачије ефекте него надзор над контактима. Док надзор над контактима врши центар за социјални рад, припрему за контакте може обезбедити низ других, посебно обучених стручњака или организација, и ове активности се међусобно не искључују.

Бејерова истиче колико је учешће у контактима тешко за родитеља. Родитељи чија су деца издвојена су често у шоку дуго времена. Губитак

детета за последицу има нестабилност и осећање кривице. Када дођу у посету, преплављени су снажним, помешаним осећањима. После посете се осећају још неадекватнијим, оне обично не доприносе да се родитељ осети боље. Саветник може да учини бол родитеља подношљивијим, тако да он успе да настави са контактима. Ако се контакти успоставе одмах након одвајања и ако трају континуирано неколико месеци, отварају се могућности за рад на безбедној реунификацији.

9. Изазови за професионалце

Подршка биолошкој породици је посебан изазов за професионалце. Породице чије је дете издвојено често губе поверење у друге људе, посебно професионалце у социјалној заштити. Одбрамбени механизми које су развиле појављују се као отежавајући фактор при успостављању сарадње. Често се дешава да стручњак који нема довољно знања о породичним кризама и процесу туговања понашање родитеља погрешно протумачи, да се не препозна да то што су љути, делују равнодушно или манипулативно јесте повезано са њиховим процесом туговања и дуготрајним трпљењем последица неразрешених породичних криза, које се некада преносе и трансгенерацијски. Све то за професионалца може учинити фрустрирајућим рад са породицом и код њега изазивати отпоре.

Због тога је едукација и супервизија стручњака – саветника за породицу посебно значајна. Програм обезбеђује групну едукацију саветника и редовну групну и индивидуалну супервизију у току рада са породицама.

Саветник који ради са породицом мора да познаје теорију која подржава практичне методе које примењује.

Да би био успешан мора да познаје себе - ако особа није у стању да разуме сопствена осећања, искуства и емоције тешко је очекивати да ће то исто успешно разумети код другог.

Познавање себе је основа самопоштовања и самоповерења што су саставне особине успешног саветника. Оно дефинише наше слабе и јаке стране на којима континуирано радимо и потребно нам је не само због бољег разумевања себе и других него и због унапређења професионалних саветодавних вештина. Значајно је да саветник прихвата да је и он особа која има предрасуде и да препознаје како предрасуде утичу на њега.

Саветник за породицу треба да ради на развоју својих невербалних комуникационих вештина које ојачавају вербалну комуникацију.

Чини се да међу стручњацима у овој области постоји консензус о томе да је квалитет односа породица – саветник, кључан за постизање жељених промена у процесу саветовања. Однос поверења омогућава

клијенту да истражује своја емоционална искуства и различите аспекте својих живота, охрабрен доживљајем да у томе има подршку.

Изградња сарадничког односа подразумева да породица сарађује са саветником зато што му верује и да, без обзира на сва ограничења која су везана за контекст и улоге, имају извесну позитивну емоционалну везу.

За изградњу односа веома је важан капацитет саветника за емпатију, однос прихватања без осуђивања и разумевање туђе позиције. Индијанска пословица каже „Не суди никоме док две месечеве мене ниси ходао у његовим мокасинама“.

Сарадничка релација подразумева рад на заједничким циљевима, као и да су породици прихватљиви задаци, као и методе које саветник користи.

Лајонс Рут предлаже низ начина на које онај ко ради са породицом гради међусобан однос као сигурну базу:

1. Слушање родитеља
2. Показивање разумевања и позитивног односа према родитељу
3. Охрабривање комуникације о свим врстама осећања
4. Одговор на показано непријатељство повећаном пажњом, отвореношћу за слушање и решавање проблема, јер се ова понашања могу посматрати и као апел за подршком
5. Показивање емпатије у заједничком анализирању комплексности родитељства
6. Охрабривање стрпљивости и наде у приступу решавању проблема
7. Одржавање активног, балансираног, сарадничког дијалога са родитељем.

Група британских стручњака (Голдинг, Дент, Нисим и Стот, 2006) истиче да су у читавој мрежи око детета биолошке породице оне са најмање моћи. Њима није блиско да их неко пита за мишљење, њихов глас се обично не чује. Проналажење начина да се ове породице заиста чују је сложен изазов. Треба радити на отварању и разрешавању питања кривице и неповерења. Ове породице обично имају дуготрајно осећање стида и беспомоћности и често ригидне одбране као покушај да се заштите од безнађа и очаја. Они могу порицати, минимизирати или извртати информације да би се заштитили од патње због тога што нису могли да довољно добро брину о свом детету.

Стручњак који води разговор са породицом мора да буде спреман да са њом проведе довољно времена, да са њима ради на ономе што тренутно осећају и истражи шта је то довело до измештања детета. Стручњак ће „глас породице“ чути само ако је припремљен не само да препозна и

уважи борбу породице и снаге које постоје у њој, већ ако је спреман да полако гради однос поверења и постепено ангажује породицу у комуникацији о њиховим осећањима и уверењима.

Питања разлика у ставовима и обрасцима између стручњака и породице треба да буду отворена, уз напор да се превазиђу препреке које ове разлике доносе. Добро разумевање социјалних, културних и верских различитости су суштинска питања и треба уложити време и напор да породица препозна да се њене вредности уважавају. О томе како се карактеристике културе којој припада преламају кроз функционисање конкретне породице треба учити од саме породице. Посебно изазован може бити рад са очевима, нарочито када они актуелно не живе са мајкама деце, па треба учинити додатан напор да се и они укључе.

Ламберт, у свом истраживању из 1992. године, добија податак да се, у процесу терапије, око 40% ефеката може приписати променама и појавама које се одигравају ван терапијског контекста (као што је подршка окружења, мотивација, неки индивидуални фактори итд), 30% релацији клијент-терапеут, око 15% очекивањима од терапије и само 15% специфичним методама и техникама које се примењују.

10. Рад са биолошким породицама

Подршка која се пружа родитељима чија се деца смештају у хранитељске породице комбинује рад са сваком породицом посебно што укључује и теренски рад (у даљем тексту-индивидуална подршка породици) као и укључивање породица у групни рад. Док индивидуална подршка даје могућност да се препознају и уваже специфичне снаге и потребе породице, групни рад омогућава увид да се и друге породице налазе у сличној ситуацији, подстиче међусобну размену и користи снагу групних процеса у поспешивању учења и постизању промена.

Подршка породици започиње индивидуалним радом, у кућној посети. Саветник користи своје вештине да се придружи породици, појасни своју улогу и започне са изградњом сарадничког односа. Кроз овај рад започиње и мотивисање чланова породице да се укључе у групни рад, имајући у виду очекиване отпоре које идеја о излагању групи вероватно изазива.

Подршка има више задатака – оснажује породицу и упућује јој руку да је и даље важна за дете, припрема је за контакте са дететом и кроз ову припрему развија способности препознавања потреба детета, припрема породицу за њену улогу у планирању заштите детета и охрабрује је да истраје у својој улози у различитим фазама заштите. Индивидуална и групна подршка се током читавог процеса комбинују, пратећи потребе

породице и њено напредовање у процесу. Посебно је значајно интервенисати ако се у овом процесу појави застој, изазван тешким осећањима детета и породице, неспоразумима, предрасудама околине, неједнаким разумевањем укључених професионалаца итд.

Рад са породицом је у највећој мери организован око припреме и учешћа у контактима са дететом. Контакти се могу посматрати као кратки периоди у којима родитељ остварује своју улогу, нека врста сажетог родитељства. Они су прилика за родитеља да боље препознаје потребе свога детета и да покаже вештине поступања са дететом које стиче. Догађаји везани за контакте, понашање детета, реакције других особа и могућности различитих приступа, дају саветнику конкретан материјал за рад са родитељем и отварају битне теме. Ови садржаји се онда могу повезивати са радом на осећањима и животној причи родитеља, чиме се поспешује, не само успешно одвијање контаката, већ и стварање промена у породици које могу водити ка повратку детета. Породица се охрабрује да истражи које јој особе и институције могу представљати ослонац и да негује везе са њима.

Саветник ради са члановима породице на планирању њихових активности за време контакта, разматра које садржаје могу да понуде детету, праве стратегије одговора на различита понашања детета која се могу очекивати. Овај план може бити писани или усмени, у зависности од тога шта је за породицу прихватљивије.

Подршка породици обавезно се завршава индивидуалним радом – кућном посетом, у којој се сагледава оно што је постигнуто и породица охрабрује, да, користећи успостављену мрежу подршке, настави да остварује своју улогу у животу детета.

Пројекат се актуелно реализује са циљном групом од 20 биолошких породица. Његовом имплементацијом развија се модел подршке овим породицама, који би у перспективи могао да постане део редовног програма рада Центра за породични смештај и усвојење.

Литература

1. Handbook of Social Support and the Family-Gregory R. Pierce, Barabara R.Sarason, Irwin G.Sarason
2. Handbook of Resilience in Children-Sam Goldstein and Robert. B. Brooks, 2006, Springer Science+Business Media LTC
3. Thinking Psychologically about Children Who are Looked After and Adopted-Kim.S.Goloding, Helen r.dent, Ruth Nissim, Liz Stot, 2006 – John Wiley & Sons, Ltd.

4. A Child's Journey Trough Placement-Vera I.Fahlberg – 1991, Perspective Press, Indianapolis
5. Vistt Coaching-Building on family Strengths to Meet Childrens Needs-Marty Beyer, NYC Administration for Children's Services
6. Nelson Jones R. – Basic Counseling Skills-a Helpers Manual -(2008)- Sage Publication LTD, London
7. Daniel A. Hughes, Ph.D. (2004) *Facilitating Developmental Attachment*. Maryland: Rowman and Littlefield
8. British Association For Adoption & Fostering – тренинг за стручњаке Центра за породични смештај деце и омладине Београд (2009)
9. Helping Children to Cope with Separation and Loss -Claudia Jewett Jarrett-Google Book
10. Price K., Garner G. – Basic Counseling Skills – A Micro Counseling Approach to Basic Communication Skills- <http://asadsonline.com/Files/>

**Бошко Алексић, историчар уметности,
Виолета Благојевић, психолог и Мр Споменка Савић, психолог
Центар за породични смештај и усвојење Ниш**

НА ПУТУ ОСТВАРИВАЊА ПРАВА НА ЖИВОТ У ПОРОДИЦИ – ЦЕНТАР ЗА ПОРОДИЧНИ СМЕШТАЈ И УСВОЈЕЊЕ НИШ

Резиме

Оснивање Центра за породични смештај и усвојење Ниш, представља резултат реформских процеса система социјалне заштите, а посебно система заштите деце без родитељског старања, као највулнерабилније групе корисника, као и заштите одраслих и старијих. Развој породичног смештаја, као привременог, и усвојења, као трајног облика заштите деце без родитељског старања и породичног смештаја за старе, условљен је и реформом система породично-правне и социјалне заштите која се спроводи на нивоу државе. Даљи развој и унапређење породичног смештаја у великој мери доприноси смањењу, односно елиминисању институционалног смештаја, пре свега деце и у том смислу се и препознаје примарна сврха Центра.

Делатност Центра усмерена је на изградњу савремених, хуманих приступа за заштиту деце, одраслих и старијих особа и остваривање добробити и заштите најбољих интереса корисника.

Кључне речи: хранитељство, деџа и људска права, најбољи интерес корисника, породица

1. Увод

Центар за породични смештај и усвојење Ниш је нова установа у систему социјалне заштите, коју је Влада Републике Србије формирала својом Одлуком, од 26. маја 2011. („Службени гласник РС“ бр.37/11) и

чија је делатност дефинисана Правилником о хранитељству („Службени гласник РС“ бр.36/08), Одлуком о мрежи установа социјалне заштите за смештај корисника („Службени гласник РС“, бр. 98/2010) и Законом о социјалној заштити („Службени гласник РС“, бр. 24/11).

Центар је формиран за територију Нишавског, Топличког, Пиротског, Јабланичког и Пчињског округа. Оправданост оснивања Центра проистекла је из потреба и резултата који су постигнути у претходним периодима у овим окрузима, како у односу на број евидентираних хранитељских породица, тако и на број деце која су смештена у хранитељске породице.

Кључни документи на којима почива рад Центра јесу Устав, Породични закон Републике Србије, Стратегија за смањење сиромаштва, Стратегија развоја социјалне заштите, Национални план акције за децу, Закон о социјалној заштити, Национална стратегија о старењу, Правилник о хранитељству, План развоја града Ниша, Нацрт Стратегије развоја социјалне заштите града Ниша и Стратегије развоја услуга социјалне заштите на локалном нивоу општина. Осим наведених националних и локалних докумената, приступ развоју хранитељства заснован је и на међународним документима, примарно на Конвенцији ОУН о правима детета и Конвенцији ОУН о људским правима.

Социјална заштита представља организовану друштвену делатност од јавног интереса са циљем пружања помоћи и подршке за самосталан и продуктиван живот у друштву појединаца и породица. Циљеви социјалне заштите су спречавање настајања и отклањање последица социјалне искључености, достизање или одржавање минималне материјалне сигурности и независности појединца и породице у задовољавању животних потреба, обезбеђивање доступности услуга и остваривање права у социјалној заштити. Кроз развијање система услуга неопходно је створити једнаке могућности за самостални живот и подстицати социјалну укљученост, очувати и унапредити породичне односе, као и унапредити породичну, родну и међугенерациску солидарност, предупредити злостављање, занемаривање или експлоатацију, односно отклонити њихове последице.

Право на социјалну заштиту има сваки појединац и породица којима је неопходна друштвена помоћ и подршка у савладавању насталих животних криза и стварању услова за задовољење основних животних потреба. Своја права, корисници остварују кроз услуге социјалне заштите које представљају различите активности пружања подршке и помоћи ради побољшања и очувања квалитета живота, отклањања или ублажавања ризика неповољних животних околности и стварање могућности да самостално живе у друштву, у складу са својим потенцијалима.

Начела социјалне заштите обухватају поштовање интегритета и достојанства корисника, забрану дискриминације, заштиту најбољег интереса корисника, обезбеђивање најмање рестриктивног окружења, ефикасност и благовременост заштите, целовитост заштите, унапређење квалитета заштите, јавност у раду, доступност и индивидуализацију заштите корисника.

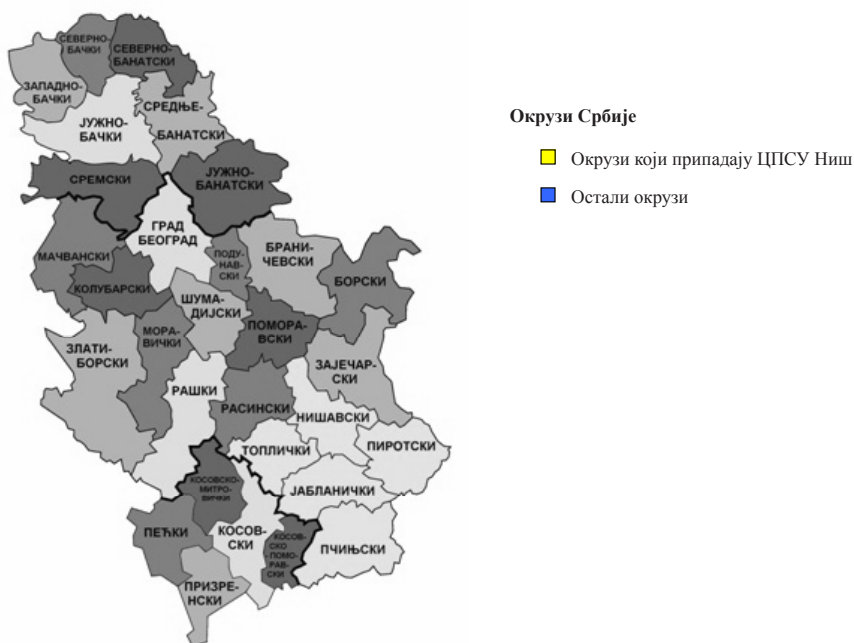
Услуга породичног смештаја је привременог карактера. Намењена је деци и младима до завршетка редовног школовања, односно до навршене 26. године живота, а обезбеђује негу, заштиту и услове за оптималан развој у породичном окружењу. Ова услуга обухвата и припрему за повратак родитељима, други стални животни аранжман и припрему за самосталан живот. Одраслим и старијим особама, породични смештај омогућава одржавање или побољшање квалитета живота у најмање рестриктивном окружењу и превенира институционализацију. Породични смештај се реализује као стандардни смештај, смештај уз интензивну или додатну подршку, ургентни смештај, повремени смештај у другу породицу. Кад год је то могуће, и када је то у најбољем интересу корисника, услугу породичног смештаја првенствено пружају сродници. Међутим, ову услугу могу пружати и друга лица која су процењена као подобна, која су успешно завршила обуку и стекла лиценцу за пружање те услуге.

Центар за породични смештај и усвојење, у складу са Законом о социјалној заштити и законом који уређује породичне односе, као и подзаконским актима, обавља следеће активности:

- 1) припрему, процену и обуку будућих хранитеља и усвојитеља;
- 2) пружа подршку хранитељима односно породицама које пружају услугу породичног смештаја и усвојитељима;
- 3) извештава центар за социјални рад о раду хранитеља и функционисању породица које пружају услугу породичног смештаја и предлаже мере ради отклањања евентуалних пропуста и
- 4) друге послове у складу са Законом.

2. Контекст

Центар за породични смештај и усвојење Ниш за Управне округе Нишавски, Топлички, Пиротски, Јабланички и Пчињски покрива изузетно велику и специфичну територију.

Укупан број становника у ових пет округа према попису из 2002. године био је 1.109.740. Поражавајућа чињеница, према прелиминарним подацима Пописа 2012. године је изразит пад броја становника. Први резултати Пописа становништва, домаћинства и станова у Републици Србији 2011. године³ говоре да тренутно на територији ових округа живи 930.461 становник, што је за 179.279 становника мање него 2002. године, односно на овим просторима живи 16,16% становника мање. У овим областима евидентирано је 310.087 домаћинства, а просечан број чланова домаћинства је три члана по домаћинству.

Свих пет округа спада у економски неразвијене са изразито ниским просечним дохотком по глави становника. На територији ових округа налазе се све најсиромашније општине (са најмањим личним дохотком, Бабушница, Бела Паланка, Трговиште, Димитровград). Углавном раде услужне делатности и јавна предузећа и установе, док је привреда потпуно замрла. Округе карактерише висока стопа незапослености, становништво је концентрисано у градским срединама, док села изумиру. Оваква социјална слика допринела је и повећаном интересовању грађана за бављење хранитељством, али и повећан број деце без адекватног родитељског старања – услед сиромаштва и његових последица (болести зависности родитеља, насиља у породици и злостављања и занемари-

³ Републички Завод за статистику, 10. новембар 2011, године, Београд.

вања деце). Све округе карактерише и неповољна демографска структура – 18,2% становништва чине стари преко 65 година. Велики је број старачких самачких домаћинстава због чега постоји потреба развоја услуге породичног смештаја за одрасле и старије.

2.1. Опис стања и потреба

ЦПСУ Ниш покрива тридесет једну општину. Према подацима центара за социјални рад, сачињена је табела у којој је дат је приказ броја хранитељских породица и деце на породичном смештају за сваку општину, округ и целовито за свих пет округа.

Центар за соц. рад	Ангажова- не ХП	ХП без деце	Деца у ХП ЦСР	Деца у ХП остали ЦСР	Поро- дице при- јавље- не за обуку
Нишавски округ					
Ниш	133	42	203	30	25
Алексинач	60	15	52	35	-
Гацин Хан	6	1	16	12	10
Ражањ	2	-	17	-	1
Дољевац	8	6	10	3	30
Сврљиг	6	5	11	-	5
Укупно	215	69	309	80	71
Топлички ок- руг					
Блаце	8	3	10	5	-
Куршумлија	15	17	31	5	-
Житорађа	28	10	38	9	10
Мерошина	7	3	9	2	9
Прокупље	15	17	20	3	10
Укупно	73	50	108	24	29
Јабланички округ					
Бојник	8	1	11	5	8

Власотинце	15	7	15	-	-
Лебане	15	5	22	4	-
Лесковац	72	32	89	25	-
Медвеђа	4	2	3	1	-
Укупно	114	40	125	35	8
Пчињски округ					
Босилеград	2	-	2	-	-
Бујановац	2	2	11	-	2
Владичин Хан	1	1	4	1	-
Врање	23	-	25	1	-
Сурдулица	8	-	9	-	4
Трговиште	-	-	10	-	1
Прешево	3	-	4	-	-
Укупно	39	3	65	2	7
Пиротски округ					
Бабушница	3	3	4	2	12
Бела Паланка	8	-	9	-	-
Димитровград	1	-	5	-	-
Пирот	45	14	40	-	1
Укупно	57	17	58	2	13
Укупно за све округе	498	191	655	153	158

Слика бр. 2: Нишавски управни округ

Нишавски управни округ обухвата град, односно градске општине и општине:

Град Ниш, чије је средиште градско насеље Ниш, и састоји се од једне приградске и четири градске општине

1. Општина Медијана место Ниш,
2. Општина Палилула место Ниш,
3. Општина Пантелеј место Ниш,
4. Општина Црвњени Крст место Ниш,
5. Општина Нишка Бања приградско насеље Нишка Бања,
6. Општина Алексинац градско насеље Алексинац,
7. Општина Сврљиг градско насеље Сврљиг,
8. Општина Мeroшина градско насеље Мерошина,
9. Општина Ражањ градско насеље Ражањ,
10. Општина Дољевац градско насеље Дољевац и
11. Општина Гацин Хан градско насеље Гацин Хан.

Овај управни округ има 373.404 становника. Седиште округа је граду Нишу. Број хранитељских породица и деце на породичном смештају је приказан у табели.

Табела бр. 2: Број хранитељских породица и деце на породичном смештају у Нишавском управном округу

Округ	ХП са децом	ХП без деце	Број деце у ХП
Нишавски	232	81	410
Ниш	143	42	243
Алексинач	60	15	87
Гацин Хан	6	10	28
Ражањ	2	–	17
Дољевац	8	6	13
Мерошина	7	3	11
Сврљиг	6	5	11

Слика бр. 3: Топлички управни округ

Топлички управни округ обухвата општине:

1. Општина Прокупље град Прокупље,
2. Општина Блаце место Блаце,
3. Општина Куршумлија место Куршумлија и
4. Општина Житораћа место Житораћа.

Укупан број становника износи 90.600. Седиште округа је град Прокупље. У табели која следи дат је број деце на породичном смештају и број хранитељских породица у Топличком округу.

Табела бр. 3: Број хранитељских породица и деце на породичном смештају у Топличком управном округу

Округ	ХП са децом	ХП без деце	Број деце у ХП
Топлички	66	47	121
Блаце	8	3	15
Куршумлија	15	17	36
Житорађа	28	10	47
Прокупље	15	17	23

Слика бр. 5: Јабланички управни округ

Јабланички управни округ обухвата град и општине:

1. Град Лесковац градско насеље Лесковац,
2. Општина Бојник место Бојник,
3. Општина Лебане место Лебане,
4. Општина Медвеђа место Медвеђа,
5. Општина Власотинце место Власотинце и
6. Општина Црна Трава место Црна Трава.

У овом округу живи 215.463 становника. Седиште округа је град Лесковац, највеће насеље југа Србије. Број хранитељских породица и деце на породичном смештају приказан је у табели која следи.

Табела бр. 4: Број хранитељских породица и деце на породичном смештају у Јабланичком управном округу

Округ	ХП са децом	ХП без деце	Број деце у ХП
Јабланички	114	40	160
Бојник	8	1	16
Власотинце и Црна трава	15	7	15
Лебане	15	5	26
Лесковац	72	32	114
Медвеђа	4	2	4

Слика бр. 5: Пчињски управни округ

Пчињски управној округ обухвата општине

1. Град Врање градско насеље Врање, и општине:
2. Општина Владичин Хан место Владичин Хан,
3. Општина Сурдулица место Сурдулица,
4. Општина Босилеград место Босилеград,
5. Општина Трговиште место Трговиште,
6. Општина Бујановац место Бујановац и
7. Општина Прешево место Прешево.

Пчињски управни округ има укупно 158.717 становника. Седиште округа је град Врање. Подаци о деци на породичном смештају и хранитељским породицама у овом округу налазе се у следећој табели.

Табела бр. 5: Број хранитељских породица и деце на породичном смештају у Пчињском управном округу

Округ	ХП са децом	ХП без деце	Број деце у ХП
Пчињски	39	3	67
Босилеград	2	-	2
Бујановац	2	2	11
Владичин Хан	1	1	5
Врање	23	–	26
Сурдулица	8	–	9
Трговиште	–	–	10
Прешево	3	–	4

Сл. 7. Пиротски управни округ

Пиротски управни округ обухвата општине:

1. Општина Пирот место Пирот,
2. Општина Бела Паланка место Бела Паланка,
3. Општина Бабушница место Бабушница и

4. Општина Димитровград место Димитровград (ранији назив Цариброд).

Има укупно 92.277 становника. Седиште му је у граду Пироту. Подаци о деци на породичном смештају и хранитељским породицама налазе се у следећој табели.

Табела бр. 6: Број хранитељских породица и деце на породичном смештају у Пчињском управном округу

Округ	ХП са децом	ХП без деце	Број деце у ХП
Пиротски	43	17	60
Бабушница	3	3	6
Бела Паланка	6	–	9
Димитровград	1	–	5
Пирот	33	14	40

Анализом података приказаних у наведеним табелама долази се до следећих закључака:

- Укупан број ангажованих хранитељских породица на нивоу припадајућих округа је 498 у којима тренутно живи 808 деце, 655 деце живи на територији својих региона док је 153 деце (18,94%) са територије других региона. У наредном периоду са упутним ЦСР треба радити на повратку деце у своје регионе уколико је то у њиховом најбољем интересу и уколико се нађу адекватне хранитељске породице, или уколико се стекну услови за повратак у биолошке, или сродничке породице. Нишавски регион предњачи у броју деце која нису са територије региона 20,56% (Алексинац 40,23%, Ниш 12,88%). У Топличком управном округу 18,18% деце је са територије других округа (предњачи Житорађа са 23,68%). У Јабланичком управном округу 21,86% деце је из других округа (Лесковац 21,93%). Ово је делом последица развијене мреже ромских хранитељских породица и породица које прихватају бебе и бебе са Дауновим синдромом као и децу са сметњама у развоју. Оваква ситуација може бити и отежавајући фактор у адекватној заштити јер недостаје довољан број саветника.

- У припадајућим регионима има укупно 665 хранитељских породица од чега је тренутно ангажовано 498, што је 72,78% од укупног броја породица. Тренутно је без деце 181 породица (27,22%) што намеће потребу преиспитивања статуса тих породица. Овај податак указује на потребу појачане кампање за новим породицама у Пчињском и Пиротском управном округу, док у остала три округа треба радити на сензибилизацији "празних" хранитељских породица за прихватање деце са сметњама у развоју и поремећајима у понашању, као и за бављење ургентним хранитељством и хранитељством за одрасла и старија лица. Осим сензибилизације са овим породицама, неопходно је радити и додатну обуку.
- У односу на број становника по окрузима проценат породица које се баве хранитељством готово је занемарујући: Нишавски округ 0,07%, Топлички 0,10%, Јабланички 0,06%, Пчињски 0,02% и Пиротски 0,05%. Ово указује на потребу већег ангажовања ЦПСУ на територијама Пчињског и Пиротског округа.
- Тренутни број хранитељских породица у сваком од појединачних округа премашује број деце којима је потребна услуга породичног смештаја. Однос ангажованих хранитељских породица и „празних“ породица креће се у размери 3:1 (Нишавски округ) или чак близу 2:1 у неким окрузима (Топлички и Пиротски округ). Уколико се том броју додају и породице које чекају обуку (158 породица) поставља се питање врсте кампања које ће се водити. У очекивању Правилника о породичном смештају, треба размишљати о припреми „терена“ за сензибилизацију кандидата за породични смештај за одрасле и старије.
- Хранитељске породице којима је потребна обука чине 23,76% од укупног броја породица које су обрађене и имају подобност. Ово је важно јер указује да не опада интересовање грађана за бављење хранитељством, али истовремено представља проблем јер са малим бројем запослених поставља се питање рокова да се оконча поступак обуке и израде извештаја.
- Број деце са територије пет округа које покрива ЦПСУ Ниш која су на смештају у хранитељским породицама у другим крајевима земље је занемарљив и углавном се ради о „старим“ смештајима па се поставља питање да ли је враћање деце у интересу сваког од њих. На пример, Ниш има само четворо деце (1,93%) на смештају у хранитељске породице које не припадају окрузима које покрива ЦПСУ Ниш.

- Са територије пет управних округа занемарљив је број деце на смештају у институцијама и углавном се ради о дуготрајним смештајима. Од 2004. године углавном су у институције смештана деца са тежим сметњама у развоју и тежим здравственим проблемима.
- Када је у питању хранитељство за децу са сметњама у развоју, у последње три године постигнути су релативно запажени резултати на подручју Ниша, Алексинца и Житорађе. Укупно у ова три града, у хранитељским породицама налази се 32 деце са различитим сметњама у развоју. У наредном периоду, ЦПСУ мора се ангажовати на сензибилизацији хранитеља за децу са сметњама у развоју и поремећајима у понашању у Јабланичком, Пчињском, Топличком и Пиротском округу.

Све округе карактерише и недовољно развијен систем услуга социјалне заштите на локалном нивоу. У оквиру подршке неразвијеним општинама од стране МРСР и UNDP, у Врању, Лесковцу, Власотинцу, Димитровграду, Лебану, Бабушници, Белој Паланци, Дољевцу и Бојнику отворени су дневни боравци за децу са сметњама у развоју. Међутим, отворено је питање одрживости ових услуга након завршетка финансирања од стране донатора, с обзиром да се ради о изразито сиромашним општинама. У Нишу постоји јавна установа „Мара“ која обезбеђује дневни боравак ментално недовољно развијеним лицима, а у Алексинцу, у оквиру Дома постоји дневни боравак за децу са сметњама у развоју. У Нишу, у оквиру Завода за васпитање омладине функционише Клуб за децу са поремећајима у понашању.

На територији коју покрива ЦПСУ налазе се два дома за децу без родитељског старања, Дом „Душко Радовић“ у Нишу и Дом „Христина Маркешић“ у Алексинцу. Тренутно се у оба дома налази 42 деце без родитељског старања, и 12 деце у малим домским заједницама за коју се активно припремају потенцијалне хранитељске породице.

На територији пет припадајућих региона налазе се и геронтолошки центри у Нишу, Алексинцу, Лесковцу, Прокупљу, Блацу, Димитровграду, Сурдулици, као и одељење за душевно оболела лица и скитнице у Тешици и Дом за одрасла лица теже ометена у Кулини.

За разлику од породичног смештаја за децу, породични смештај за одрасла и старија лица готово да не постоји. Број корисника је занемарљив и ову услугу још увек пружају центри за социјални рад.

У свим припадајућим окрузима постоји велики број невладиних организација које се баве децом и младима, али је број НВО које се баве старијима недовољан. Међутим, међу НВО не влада адекватна сарадња,

па стога више организација реализује пројекте исте садржине, без плана одрживости. Посебан ресурс чини велики број организација особа са инвалидитетом и удружења која се баве децом и младима са различитим сметњама у развоју.

Постоји добар систем здравствене заштите као ресурс за унапређење породичног смештаја и развој породичног смештаја уз интензивну и додатну подршку и породичног смештаја за одрасле и старе.

У Нишу, Пироту, Прокупљу, Лесковцу и Врању постоје тзв. Специјалне школе које могу бити добра подршка другим школама у развоју инклузивног образовања, али и хранитељским породицама које се баве заштитом деце са сметњама у развоју. У већини градова, формиране су интерресорне комисије и примењују се ИОП-и (индивидуални образовни планови).

Високошколске установе могу бити добар ресурс за подршку развоју породичног смештаја. У Нишу постоје научно наставне групе за психологију и педагогију и медицински факултет, у Алексинцу и Пироту Виша школа за васпитаче, а у Врању учитељски факултет.

3. Визија

Центар за породични смештај и усвојење, кроз целовит, стабилан и ефикасан систем социјалне заштите тежи ка остваривању добробити и квалитетном животу деце, одраслих и старијих лица у породичном окружењу, у биолошким, хранитељским и усвојитељским породицама.

4. Мисија

Центар за породични смештај и усвојење Ниш своју мисију спроводи на територији Нишавског, Топличког, Пиротског, Јабланичког и Пчињског округа, ради на унапређењу система социјалне заштите, залажући се за остваривање права сваке особе да живи у породичном окружењу.

Центар за породични смештај и усвојење Ниш штити најбољи интерес деце, одраслих и старијих лица обезбеђујући им, у оквиру породице, целовиту подршку у задовољавању потреба и развој личних потенцијала. Посебно ради на јачању породичних компетенција биолошке, хранитељске и усвојитељске породице како би их оснажио, унапредио њихово функционисање и помогао им да пружи потребну подршку у развоју својих чланова.

Центар за породични смештај и усвојење Ниш, као институција система социјалне заштите, развија сопствени идентитет заснован на

стручности, сталном усавршавању, одговорности, професионализму и посвећености мисији.

У том циљу остварује сарадњу са институцијама, установама, организацијама, удружењима, породицама и појединцима.

5. Принципи и вредности

Центар за породични смештај и усвојење Ниш је институција вођења хуманим вредностима и принципом једнаких могућности за све, кроз живот у породици, базираном на хуманим вредностима остваривања најбоље добробити за појединца.

Најбољи интерес, добробит појединца – је примарна вредност коју остварујемо кроз поштовање, прихватање и примењивање свих децијих и људских права, приликом њиховог збрињавања и боравка у породици. Стручни поступци су усмерени ка остваривању највишег степена добробити који је у датом тренутку могуће остварити у њиховој заштити, уз поштовање личности, идентитета и интегритета појединца.

Породица – представља за свако људско биће и нас највећу вредност. У њој се задовољавају биолошке, социјалне и психолошке потребе појединаца, при чему се неке потребе, као што су оне за припадањем, љубављу и присношћу, не могу задовољити ван ње. Због тога, настојимо, да уз помоћ државе, кроз систем социјалне заштите, обезбедимо породични живот у биолошкој, хранитељској или усвојитељској породици за сваку особу, како би јој омогућили оптималне услове за одрастање и достојанствен живот.

Партиципација – је вредност коју издвајамо по значају и обавезности примене у свакодневном стручном раду. Она подразумева интерактивни однос стручних радника, родитеља, хранитеља, усвојитеља и деце, одраслих и старијих у свим поступцима који се предузимају, а који се њих тичу, везано за планирање и реализацију мера и услуга, како приликом смештаја, тако и током боравка у породици.

Недискриминација – је вредност која проистиче из начела да сва људска бића имају једнака права и да се према њима мора поступати једнако. Сви стручни и други поступци који се предузимају према деци, одраслима и старијима заснивају се на поштовању овог начела, тј. важе за све, без обзира на њихове појединачне карактеристике, особине или припадност.

Стручност и професионалност – је вредност која се сматра посебно значајном у раду стручних радника. Базирана је на обавезности поштовања свих закона, правила, прописа, моралног и етичког кодекса у раду са појединцима, тј децом, одраслима, старијима, биолошким, хранитељским и усвојитељским породицама као и осталим особама са који-

ма сарађујемо. Ова вредност укључује и потребу континуираног усавршавања стручних радника и примену стечених знања, савремених метода и поступака у раду са корисницима.

6. Дугорочни циљеви ЦПСУ

Дугорочни циљеви усмерени су на даље унапређење социјалне заштите уз поштовање већ наведених вредности и у складу са визијом и мисијом и односе се на:

1. Даљи развоју система социјалне заштите у складу са постојећим законима и програмским документима.
2. Даљи развој организационих, кадровских, и материјалних капацитета ЦПСУ Ниш у циљу квалитетног вршења свог законом датог мандата и оставаривања мисије.
3. Унапређење квалитета услуга стручног рада ЦПСУ, стручног рада других институција система које су укључене у развој породичног смештаја и усвојења на територији Нишавског, Топличког, Пиротског, Јабланичког и Пчињског округа, као и јачање међусобне сарадње и координације рада.
4. Унапређење квалитета живота особа које из неких разлога не живе у породици, стицањем искуства породичног живота кроз услугу породичног смештаја и усвојења на подручју ЦПСУ Ниш.
5. Развијање и пружање услуге подршке хранитељским и усвојитељским породицама у циљу унапређења заштите свих особа на породичном смештају и у усвојитељским породицама и обезбеђивање довољно стимулативних услова за достизање развоја у складу са њиховим потенцијалима.
6. Континуирану промоцију значаја живота у породици: биолошкој, старатељској, усвојитељској или хранитељској, кроз различите видове промотивних активности.
7. Подршку клубовима и удружењима родитеља, усвојитеља, хранитеља и осталих који промовишу породични живот.

7. Приоритетне области рада ЦПСУ Ниш

У циљу постизања што бољих резултата у заштити корисника и побољшању квалитета услуге неопходно је поставити приоритете у раду јер се ради о новој институцији. У овом тренутку приоритети су препознати у:

1. промоцији породичног смештаја и усвојења,
2. промоцији институције,

3. развоју организационих, кадровских и материјалних капацитета установе,
4. припреми, подршци и праћењу хранитељских, усвојитељских и других породица,
5. развијању мреже стручних служби на територији ЦПСУ Ниш,
6. унапређењу квалитета стручног рада кроз континуирано усавршавање,
7. развоју стручно-аналитичког, едукативно-информативног рада и издаваштва,
8. успостављању и одржавању целовитог система евиденције и документације,
9. проширењу саджаја рада ЦПСУ Ниш кроз успостављање, сарадње са другим заинтересованим странама,
10. уједначавању стандарда хранитељства на читавој територији, а пре свега уједначавању квалитета услуге;
11. идентификовању, сензибилисању и обуци породица које су спремне да прихвате децу са сметњама у развоју и одрасле и старије особе;

8. Закључак

Центар за породични смештај и усвојење, као нова институција социјалне заштите, још увек није довољно афирмисана, те је неопходно промовисати њену делатност. У циљу остваривања веће афирмације, потребно је промовисати услуге које пружа, место где се налази и територију коју покрива, са посебним акцентом на отвореност за сарадњу. Све ове активности захтевају материјална средства и додатно ангажовање стручних радника.

Имајући у виду рестриктивну политику и економска дешавања у земљи, сматрамо да је, у складу са могућностима, неопходно радити на попуњавању радних места са циљем испуњавања стандарда услуге и квалитета рада. Такође, неопходно је радити на формирању радних јединица како би смо били што ближи корисницима и пружаоцима услуга.

У наредном периоду, важно је радити на успостављању адекватне сарадње са центрима за социјални рад и успостављању партнерског односа са јасним границама надлежности и у складу са Законом о социјалној заштити и новим Правилником о породичном смештају.

Развој и унапређивање породичног смештаја је један од реформских задатака Центра и оствариваће се континуираним радом на праћењу примене стандарда и дизајнирању услуга у складу са стандардима квалитета те услуге. Поред тога, Центар ће одређене активности водити

као усмерене, континуирано, с циљем да се развијају поједини облици породичног смештаја у складу са потребама корисника или унапређују неке услуге које постоје. У овом периоду, препознате су потребе за интензивирањем активности за развој породичног смештаја уз интензивну и додатну подршку као и ургентног и предах породичног смештаја који захтевају посебно дефинисање стандарда и за чију је реализацију потребно обезбедити све неопходне ресурсе, укључујући и посебне програме обуке и подршке.

За реализацију појединих активности, поред запослених у Центру, биће ангажовани и спољни сарадници – експерти из научних установа, као и страни експерти који ће едуковати запослене за примену проверених и акредитованих програма за различите облике породичног смештаја и усвојења и друге програме подршке хранитељским, усвојитељским породицама и корисницима услуге.

За процену остварености циљева и резултата у индикаторе се могу убројати степен напредовања детета, степен задовољства корисника, хранитељске и усвојитељске породице пруженом обуком, подршком и односом. Запослени у Центру ће редовно пратити реакције на одређене пружене услуге, њихова дејства на промене које се очекују код самих корисника, али и директно добијене оцене од самих корисника услуга, као значајних за процену степена остваривања очекиваних резултата. Позитивне промене у животима деце, одраслих и старијих на породичном смештају најбољи су индикатори резултата рада Центра.

У свему овоме могу се очекивати и одређени ризици. ЦПСУ, као нова установа у систему социјалне заштите, преузео је део послова органа старатељства. С обзиром да Правилник о породичном смештају још није донет, а да постојећи Правилник о хранитељству не нуди јасна разграничења надлежности, очекује се постојање тешкоћа у погледу разграничења улога и заједничких активности и одговорности. Успостављањем добре партнерске сарадње и заједничке обуке професионалаца овај ризик би могао бити сведен на минимум. Како у овом тренутку нема довољно запослених професионалаца и пратећег особља, а средства су ограничена, услед кризе, могу се очекивати одређене тешкоће у поштовању рокова и испуњености стандарда у погледу обилазака. Ангажовањем волонтера и склапањем споразума са Управом за децју, социјалну и примарну здравствену заштиту града Ниша, могуће је обезбедити одређен број радних сати, кроз добровољно радно ангажовање, посебно за пратеће службе. Једна од тешкоћа може бити и величина округа који припадају Центру, број хранитељских и усвојитељских породица и број деце, одраслих и старијих на припадајућој територији. У складу са могућностима, ЦПСУ ће sukcesивно покривати територије припадајућих општина.

Ови проблеми могу се превазићи не само подршком ресорног Министарства, него и подршком локалних самоуправа, мотивисаношћу запослених, великим професионалним и животним искуством запослених, пројектним искуством, добром и великом мрежом хранитељских породица, добром атмосфером и тимским радом.

Литература

Закон о социјалној заштити, „Службени гласник РС“, бр. 24/11.

Одлука Владе Републике Србије, „Службени гласник РС“ бр. 37/11.

Одлука о мрежи установа социјалне заштите за смештај корисника („Службени гласник РС“, бр. 98/2010).

Правилник о хранитељству („Службени гласник РС“ бр. 36/08).

**Драгутин Ерленвајн, Дипломирани социјални радник,
Центар за породични смештај и усвојење Ћуприја**

ДОСАДАШЊА ИСКУСТВА ЦЕНТРА ЗА ПОРОДИЧНИ СМЕШТАЈ И УСВОЈЕЊЕ ЋУПРИЈА

Резиме

Реформски процес у области социјалне заштите усмерен је ка побољшању социјалног статуса грађана на личном, породичном и ширем социјалном плану кроз стварање ефикасног система социјалне заштите, који треба да одговори на потребе грађана у новим околностима којима је неопходна организована помоћ заједнице и државе.

Регионални Центри за породични смештај и усвојење представљају одговор на део укупних реформских процеса система у области породично правне и социјалне заштите, кроз развој породичног смештаја као привременог облика заштите деце, одраслих и старих и усвојења као трајног облика заштите деце без родитељског страња.

1. Увод

Регионални Центар за породични смештај и усвојење Ћуприја основан је одлуком Владе Републике Србије од 26. маја 2011. године (Службени гласник РС бр. 37/11). Његова делатност ближе је дефинисана Законом о социјалној заштити (Службени гласник РС бр. 24/11), Правилником о хранитељству (Службени гласник РС бр. 36/08) и Одлуком о мрежи установа социјалне заштите за смештај корисника (Службени гласник РС бр. 98/2010). ЦПСУ је основан за подручије четири управна округа, као допринос остваривању Стратегије развоја социјалне заштите, реализацији реформских циљева, у процесу трансформација установа социјалне заштите на овим управним окрузима, а полазећи од постигнутих

результата у претходном периоду, броју хранитељских породица и броју кориснка на породичном смештају.

Центар за породични смештај и усвојење је основан за Поморавски, Браничевски, Борски и Зајечарски управни округ, који су лоцирани у централном и источном делу Републике Србије и има укупно око 828.000 становника.

Поморавски округ има укупно 312.160 становника, а лоциран је у централном делу Републике Србије, поред реке Велике Мораве. Седиште округа је град Јагодина, а чине га још општине: Јагодина, Ћуприја, Параћин, Свилајнац, Деспотовац и Рековац са укупно 186 сеоских насеља. Простире се на површини од око 2.600км² са просечном густином насељености 87км². Пре процеса транзиције, Поморавски округ био је развијен индустријски центар. Сада има око 50.000 запослених у приватном и друштвеном сектору. Демографске карактеристике Поморавског округа у односу на Пописа становништва из 2002. године су промењене због великих миграционих кретања и смањења стопе природног прираштаја, те је у појединим општинама просечна старост преко 40 година.

Браничевски управни округ обухвата општине Пожаревац, Велико Градиште, Голубац, Мало Црниће, Жабаре, Петровац на Млави, Кучево и Жагубицу. Седиште округа је град Пожаревац (са општином Костолац). На подручју овог округа насељено је укупно 202.756 становника (Попис из 2002 године) у 188 насеља. Простире се на површини од око 3.800км², где је густина насељености 46,7 становника на км². Привредни развој овог округа сконцентрисан је на подручију Пожареваца и Костолца док је у осталим општинама заступљенији приватни сектор.

Борски управни округ налази се у источној Србији познатој по имену Тимочка крајина. Има укупно 178.718 становника. Седиште округа је Бор, а чине га општине Бор, Кладово, Мајданпек и Неготин. Простире се на површини од око 3.500км², са густином насељености од 41,8 становника на км² и има 84 сеоска насеља. Карактеристика привредног развоја је рударство, енергетика и обојена металургија, са великим бројем запослених у области прерађивачке индустрије крајем деведесетих година, а током протеклог периода у процесу приватизације бележи знатно смањење броја запослених, док се у структури становништва повећава број старачких домаћинстава, а смањује броја радно продуктивног становништва.

Зајечарски управни округ лоциран је у источном делу Републике Србије, представља центар државне управе за подручија општине Зајечар, Болевац, Књажевац и Сокобања. На територији Зајечарског управног округа живи 137.567 становника, а простире се на површини од 3.600 км². Приватно предузетништво је данас један од главних ослонаца

Година XIII • Број 3–4/2012
развија општина овог управног округа, који карактерише ниска стопа запослености.

2. Опис стања

Центар за породични смештај и усвојење Ћуприја покрива територију 23 општине са око 400 сеоских насеља у четири управна округа, а према подацима добијеним од центара за социјални рад општина Зајечар, Књажевац, Сокобања, Бољевац, Бор, Мајданпек, Кладово, Неготин, Јагодина, Параћин, Ћуприја, Свилајнац, Деспотовац, Рековац, Пожаревац, Жабари, Петровац, Велико Градиште. Голубац, Мало Црниће, Кучево, Жагубица сачињен је следећи преглед стања у области хранитељства .

Табела бр. 1: Број хранитељских породица и деце на породичном смештају

Центар за социјални рад	Ангажоване хранитељске породице	Хранитељ. породице без деце	Деца ХП у ЦСР	Деца у ХП остали ЦСР	породице за обуку	Бр. радника ангажованих на хранитељ.
Општина						
Поморавски округ						
Јагодина	59	1	58	18	5	2
Ћуприја	39	/	44	12	4	2
Параћин	41	1	38	10	5	2
Свилајнац	16	/	14	2	1	1
Деспотовац	13	/	20	5	3	1
Рековац	5	2	5		1	1
Свега за округ	173	4	179	47	19	
Браничевски округ						
Пожаревац	24	1	28	/	3	2
В. Градиште	4	/	14			2
Голубац	2	1	3	/	/	/

М. Црнеће	7	/	21		1	1
Жабари	14	/	15		7	1
Петровац	15	5	30		1	1
Кучево	15	4	21	2	4	1
Жагубица	7	/	10	/	2	/
Свега округ	88	11	142	2	18	
Борски округ						
Бор	33	25	30	7	3	2
Мајданпек	11	15	17	3	2	2
Кладово	12	7	8	1		1
Неготин	24	5	39	9	3	2
Свега за округ	80	52	94	20	8	7
Зајечарски округ						
Зајечар	65	6	71	6	6	2
Књажевац	39	8	40	5	2	3
Сокобања	6	6	6			1
Бољевац	8	8	9	2	2	4
Свега за округ	118	28	126	13	10	
Укупно	467	95	541	82	54	

Анализом података из приказане табеле и добијених упитника од стране центара за социјални рад управних округа долазимо до следећих закључака:

- Укупан број регистрованих хранитељских породица у сва четири управна округа је 467, а од тог броја у 445 породица је смештено 541 дете, где са бројем смештене деце предњачи Поморавски управни округ, док је у Борском, Зајечарском и Браничевском округу у односу на број едукованих хранитељских породица мали број смештене деце. У овим окрузима, и поред слободних хранитељских породица, смештај деце врши се ван територија коју покрива општински ЦСР.
- У Поморавском, Браничевском и Борском округу делимично је развијен породични смештај старих, док је знатно мање заступљен смештај одраслих у односу на Зајечарски где је развијен породични смештај старих и одраслих лица.

- Поређењем података из пописа 2002. године у односу на број становника по броју едукованих породица па и ангажониваних хранитељских породица, предњаче општине које су седиште округа, осим неких у којима је, посматрајући однос броја становника и броја хранитељских породица процентуално приближно исти.
- Анализом добијених података, евидентно је да нема довољан број хранитељских породица које бе се бавиле породичним смештајем (деце, одраслих и старих) као ни породице које би пружале услуге специјалног хранитељства (бебе, деца са сметњама у развоју, ургентно хранитељство).
- Браничевски управни округ карактерише развијен породични смештај у појединим општинама овог округа, док у неким општинама у односу на потребе породичног смештаја нема обучених хранитељских породица за смештај деце, старих и одраслих лица
- Борски округ карактерише развијен породични смештај, где доминира број хранитељских породица у седишту округа. На територији овог округа има слободних хранитељских породица, али је мали број породица прошао обуку за специјализовано хранитељство.
- Зајечарски управни округ карактерише изражен број хранитељских породица, у односу на остале општине овог управног округа, али са недовољним бројем породица које би пружале услуге специјализованог хранитељства.
- На територији ових округа лоциране су установе социјалне заштите, и то: 24 центра за социјални рад, три геронтолошка центра, један Дом за децу без родитељског старања, Завод, а развијене су и локалне услуге социјалне заштите за децу и старе, углавном услуге дневног боравка, пружање помоћи и неге у кући, прихватне станице.
- Постоји добро развијен систем здравствене заштите кроз организоване службе у оквиру Дома здравља, као што су: педијатријска служба, патронажна служба, служба кућног лечења у оквиру које су ангажовани физотерапеути, а развијене су и специјалистичке службе у оквиру опште болнице које су лоциране скоро у свакој општини ових управних округа.
- Као подршка породицама које се баве хранитељством деце са посебним потребама у овом региону лоциране су специјалне школе за основно образовање као и средње школе за професионално оспособљавање деце са посебним потребама за одређена занимања, а отпочео је и процес инклузивне наставе.

Узимајући у обзир наведене податке, географске и демографске карактеристике ова четири управна округа и поштујући принцип да свака особа има право да живи у породичном окружењу у коме добија целовиту подршку за развој својих потенцијала и задовољавање својих потреба, дефинисане су потребе на подручју ових управних округа у области породичног смештаја:

- Развијање мреже хранитељских породица
- Развијање мреже хранитељских породица за специјализована хранитељства
- Анимирање усвојитељских породица
- Стручно усавршавање и запошљавање кадрова
- База података.

У реализацији утврђених циљева у области породичног смештаја реално је очекивати и неке проблеме као што су:

- Недостатак стручњака, број извршилаца
- Недовољно искуство једног броја запослених у раду са хранитељским породицама
- Недостатак материјалних средстава
- Недостатак пратећих подзаконских аката
- Недовољно познавање стања, потреба и проблема у управним окрузима које покрива ЦПСУ

3. Визија

Визија Центра за породични смештај и усвојење у Туприји је друштво једнаких могућности за све, друштво које има целовит, стабилан и ефикасан систем социјалне заштите деце, одраслих и старих лица, примарно заснован на омогућавању квалитетног живота у породичном окружењу, у биолошким и другим, хранитељским или усвојитељским породицама.

4. Мисија

Центар за породични смештај и усвојење у Туприји своју мисију спроводи у четири управна округа у Србији, ради на унапређењу система социјалне заштите, залажући се за право сваког људског бића да живи у породичном окружењу, а која ће им пружити безбедан живот са остварењем потпуне заштите и права која им припадају, као и развој у складу са њиховим потенцијалима и могућностима.

Центар за породични смештај и усвојење у Туприји посебно ради на јачању компетенција биолошке, хранитељске и усвојитељске породи-

це како би породица унапредила функције и пружала потребну подршку у развоју и одрастању деце без родитељског старања.

Центар за породични смештај и усвојење у Ћуприји истовремено развија праксу да се одраслим и старим лицима која немају адекватну породичну заштиту, омогући достојанствен живот у другој породици која им то може обезбедити.

Центар за породични смештај и усвојење Ћуприја, као нова институција у систему социјалне заштите, а кроз сарадњу са другим одговорним установама и организацијама жели да развија сопствени идентитет заснован на стручности, професионализму и посвећености. Стога, Центар себе види као тим стручњака орјентисан ка сталном развоју и усавршавању.

4. Принципи вредности

Центар за породични смештај и усвојење Ћуприја је институција вођена професионалним и хуманим вредностима и принципима, међу којима се посебно истичу следећи:

- **Породица** представља највећу вредност и незаменљива је у развоју и у свим фазама људског живота. Свако људско биће има право на живот у породици, а држава кроз систем социјалне заштите има обавезу да обезбеди услове за такав приступ.
- **Партиципација** корисника (уважавање његовог мишљења) истиче се као руководни принцип у активностима Центра за породични смештај и усвојење у Ћуприји.
- **Недискриминација** – сва права се примењују на сву децу, одрасле и старе особе без икакве дискриминације, уз веру у људске могућности, пуно уважавање различитости и једнаких шанси за све.
- **Најбољи интерес корисника** (детета, одраслог и остарелог лица) – сви поступци који се тичу корисника предузимаће се у складу са његовим најбољим интересима, уважавајући реално расположиве могућности, а уз поштовање личности, идентитета и интегритета.
- **Лична одговорност и тимски рад** – квалитетан тимски рад почива на свести сваког појединца о личној одговорности и одговорном односу према осталим члановима тима.
- У Центру за породични смештај и усвојење у Ћуприји високо се вреднују **стручност и професионалност** у раду, посвећеност послу, поверење у сараднике и међусобна подршка у раду.

- Константно **професионално усавршавање** и унапређивање, укључујући лични развој сваког појединца у Центру за породични смештај и усвојење у Ћуприји, темељни је принцип на којем се заснива рад Центра.
- **Доступност услуге**, кроз развијање сарадничког односа са хранитељским породицама.
- Омогућити свакој хранитељској породици и детету благовремено пружање помоћи.

5. Дугорочни циљеви ЦПСУ

- Развијање услуга подршке усвојитељским породицама и деци, кроз ангажовање ЦПСУ Ћуприја у складу са позитивним законским прописима у области усвојења.
- Стварање материјално-финансијских предуслова за јачање организационих капацитета регионалног Центар за породични смештај и усвојење у Ћуприји, ради остваривања програмских циљева.
- Развијати породични смештај, ширењем мреже хранитељских породица у региону који покрива Центар за породични смештај и усвојење у Ћуприји, сталним подизањем стандарда услуга.
- Унапредити квалитет рада Центра за породични смештај и усвојење у Ћуприји, јачањем компетенције запослених кроз стално стручно усавршавање и комплетирање стручне службе.
- Унапредити сарадњу Центра за породични смештај и усвојење у Ћуприји и ЦСР као и других релевантних актера из три управна округа.
- Упознавање са стањем, проблемима у области породичног смештаја и усвојења као и кроз заједнички рад на решавању идентификованих потреба.
- Доприносити унапређивању заштите деце на породичном смештају да, уз стварање довољно стимулативних услова, достигну развој у складу са личним потенцијалима.

6. Приоритетне области рада ЦПСУ

1. Промоција хранитељства
2. Развијање услуге хранитељства и усвојења на региону
3. Имплементација и праћење примене стандарда услуга у овој области
4. Унапређење стручне службе за хранитељство и усвојење

5. Унапређење рада других служби у ЦПСУ
6. Развијање мреже стручних служби у региону
7. Истраживања у области породичног смештаја.

7. Оперативни задаци

1. Промоција хранитељства
 - 1.1. Представити рад Центра за породични смештај и усвојење у Ћуприји центрима за социјални рад из 23 општине у региону,
 - 1.2. Упознати локалне заједнице управних округа са активностима и плановима Центра за породични смештај и усвојење у Ћуприји,
 - 1.3. Путем медија популаризовати хранитељство и усвојење,
 - 1.4. Кроз кампање, саветодавни и едукативни рад, мотивисати постојеће и ангажовати нове хранитељске породице за недовољно развијене услуге хранитељства,
 - 1.5. Формирати хранитељске клубове
2. Развијање услуга хранитељства и усвојења
 - 2.1. Повећати број хранитељских породица у региону,

Повећати број специјализованих хранитељских породица. До краја 2012. године започети реализацију обуке и процене усвојитеља,

Иницирати развијање локалних услуга социјалне заштите ради подршке хранитељским породицама и деци,

Реализовати радионице на тему превенције поремећаја у понашању, адолесцентне кризе, болести зависности,

Континуирано праћење и сагледавање потреба за организовањем специфичних едукација и превентивних програма, за професионалце и хранитеље.

3. Имплементирање и праћење примене стандарда услуге
 - 3.1. Успостављање функционалног модела праћења и евалуације рада Центра за породични смештај и усвојење у Ћуприји и хранитељских породица на заштити деце на породичном смештају,
 - 3.2. Имплементирање и праћење применљивости стандарда у заштити деце на смештају у хранитељским породицама,
 - 3.3. Формирање јединствене базе података хранитеља и усвојитеља у региону.
4. Унапређење рада стручне службе за хранитељство и усвојење

- 4.1. Континуирана обука стручних радника у складу са потребама и подзаконским актима, стицање лиценце за тренере у области специјализованог хранитељства,
- 4.2. Формирати комплетне стручне службе, службу за припрему, процену и обуку будућих хранитеља и усвојитеља и службе за подршку хранитељским породицама и усвојитељима у региону који покрива Центар за породични смештај и усвојење у Ћуприји.
5. Унапређење рада других служби у ЦПСУ
 - 5.1. У оквиру канцеларије Директора формирање финансијско-рачуноводствене и административне службе.
6. Развијање мреже стручних служби и услуга у региону
 - 6.1. Центар за породични смештај и усвојење у Ћуприји ће остварити сараднички однос са ЦСР у сва три управна округа, са којима ће бити уређено и питање мреже сарадника у региону, потребан број стручних радника за праћење и подршку хранитељским породица, на територији коју покрива,
 - 6.2. Центар за породични смештај и усвојење у Ћуприји започети са припремама и обукама хранитељских породица за породични смештај одрасла и стара лица.
7. Истраживања у области породичног смештаја
 - 7.1. Спровођење анкета о стандарду услуга и задовољству корисника хранитељских породица у примени истих
 - 7.2. Спровођење анкете о проблемима и потребама са којима се срећу хранитељске породице унутар и ван система социјалне заштите и предлога за унапређење услуге.
 - 7.3. Укључивање у истраживачке пројекте из области породичног смештаја, која организују релевантне установе ...

8. Закључак

Реализација наведених активности Центра за породични смештај и усвојење у Ћуприји треба да обезбеди успостављање нове методологије рада са хранитељским породицама које се баве породичним смештајем и усвојитељским породицама које усвоје дете, а у циљу сензибилизације хранитеља и деце, одраслих и старих као корисника услуга.

Реализација планираних активности довешће до новог приступа у реализацији породичног смештаја као услуге у заштити и остваривању права на живот у породици, отварања нових могућности рада и стимулације за све учеснике у процесу породичног смештаја, а самим тим и

квалитетнију и свеобухватнију заштита корисника у систему социјалне заштите.

Литература

Закон о социјалној заштити, „Службени гласник РС“, бр. 24/11.

Одлука Владе Републике Србије, „Службени гласник РС“, бр. 37/11.

Одлука о мрежи установа социјалне заштите за смештај корисника, „Службени гласник РС“, бр. 98/2010.

Правилник о хранитељству „Службени гласник РС“, бр. 36/08.

ИЗ РАДА УДРУЖЕЊА

ТРЕЋА СЕДНИЦА УПРАВНОГ ОДБОРА

Управни одбор Удружења стручних радника социјалне заштите одржао је Трећу седницу, 03. јула 2012. године. Уз присуство 11 чланова, Управни одбор Удружења донео је одлуке:

- За Главног и одговорног уредника часописа "Актуелности" именован је Живорад Гајић
- Именован је нови Уређивачки одбор "Актуелности", а за председницу Уређивачког одбора именована је Бранкица Јанковић
- Одлучено је да се редовна годишња Скупштина Удружења организује у периоду октобар/новембар 2012. године. Формирана је и Радна група за припрему седнице Скупштине Удружења, чијим ће радом руководити Председник Скупштине, Момир Борић
- Разрешени су чланства у Управном одбору на сопствени захтев, Ђорђевић Србијанка и Дупљак Џемаил. Покренута је иницијатива да се на првој наредној седници, сходно статутарним одредбама, именују нови чланови Управног одбора Удружења.

Трећој седници Управног одбора удружења стручних радника у социјалној заштити присуствовала је и помоћник министра за рад и социјалну политику, Сузана Пауновић која је чланове Управног одбора подсетила на до сада реализоване активности у процесу реформе система социјалне заштите, с посебним освртом на обавезе и одговорности удружења и асоцијација професионалаца у систему социјалне заштите.

Посебан део седнице Управног одбора посвећен је разматрању обавеза поводом одржавања Скупштине Коморе, као и другим текућим обавезама и пословању Удружења.

ИЗБОР ЧЛАНОВА СКУПШТИНЕ КОМОРЕ СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ

ОДБОР ЗА ПРИПРЕМУ КОНСТИТУИСАЊА И ПОЧЕТАК РАДА КОМОРЕ СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ

БРОЈ: 119-01-82/2011-09/ 06 ОК

ДАТУМ: 08.06.2012.год.

БЕОГРАД

На основу чл. 7. Статутарне одлуке Коморе социјалне заштите, бр. 119-01-82/2011-09/02 од 05.10.2012. године, чл. 11. Одлуке о расписивању и спровођењу избора за чланове Скупштине Коморе социјалне заштите, бр. 119-01-82/2011-09/04 од 19.03.2012. године, чл. 3. Пословника о раду Одбора за припрему конституисања и почетак рада Одбора Коморе социјалне заштите, бр. 119-01-82/2011-09/02-01 ОК од

05.10.2011. године, а у вези чл. 225. Закона о социјалној заштити (Службени гласник Републике Србије, бр. 24/011), Одбор за конституисање и почетак рада Коморе социјалне заштите, на седници одржаној дана 08.06.2012.године, донео је следећу:

ОДЛУКУ О ИЗБОРУ ЧЛАНОВА СКУПШТИНЕ КОМОРЕ СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ

I

- а) 25 представника центара за социјални рад су:
1. Србијанка Ђорђевић, дипл. соц. радник, из Крушевца
 2. Татјана Рајић, дипл. социолог, из Пожаревца
 3. Светлана Дражовић, психолог, из Краљева
 4. Весна Трбовић, дипл. соц. радник, из Старе Пазове

5. Биљана Маричић, педагог, из Темерина
6. Слађана Чабрић, педагог, из Крушевца
7. Марија Милић, психолог, из Београда
8. Сузана Јовановић, дипл. соц. радник, из Панчева
9. Душанка Иванчевић, дипл. соц. радник, из Суботице
10. Мирослава Багавац, дипл. соц. радник, из Чоке
11. Трајко Давидовски, психолог, из Шапца
12. Марјан Тошић, психолог, из Београда
13. Микаина Стевановић, педагог, из Београда
14. Радисав Тасић, психолог, из Ужица
15. Љиљана Ђорђевић, дипл. соц. радник, из Крагујевца
16. Нада Малетић, педагог, из Београда
17. Оливера Симендић, психолог, из Београда
18. Милица Обреновић, дипл. соц. радник, из Шапца
19. Маја Стојановић, психолог, из Ниша
20. Јаворка Ранђеловић, дипл. соц. радник, из Ниша
21. Марија Васић, педагог, из Пирота
22. Светлана Михајловић, социјални радник, из Косовске Митровице
23. Љубица Недељковић, дипл. соц. радник, из Вучитрна
24. Гордана Анђелковић, педагог, из Лесковца
25. Душан Тасић, дипл. соц. радник, из Бујановца

б) 10 представника Установа социјалне заштите су:

1. Мр Добрила Грујић, дипл. соц. радник, из Београда
2. Миодраг Тасић, дипл. соц. радник, из Београда
3. Виолета Благојевић, психолог, из Ниша
4. Маја Думнић, психолог, из Новог Сада
5. Татјана Грнчарски, дипл. соц. радник, из Новог Сада
6. Весна Лукић, дипл. соц. радник, из Крушевца
7. Јелена Миловановић, дипл. политиколог, из Крагујевца
8. Данијела Настић Симовић, неуропсихијатар, из Крагујевца
9. Светлана Радисављевић, дипл. соц. радник, из Матарушке Бање
10. Драган Веселиновић, дипл. економиста, из Алексинца

в) 10 представника Пружалаца услуга су:

1. Снежана Тасић, дипл. соц. радник, из Врања
2. Светлана Станић, дипл. дефектолог, из Краљева
3. Др Мирјана Јовановић, дипл. соц. радник, из Београда
4. Петронијевић Гордана, дипл. соц. радник, из Крагујевца

5. Јевтић Радомир, педагог, из Крушевца
6. Бошко Алексић, дипл. историчар/археолог, из Ниша
7. Чила Стојановић, психолог, из Новог Сада
8. Далиборка Антонић, психолог, из Новог Сада
9. Марина Миланов, логопед, из Ниша
10. Бранислава Мијатовић, дипл. економиста, из Београда

II

Одлуку објавити на интернет страници Министарства рада и социјалне политике, 11.06.2012.године.

ПРЕДСЕДНИК ОДБОРА
Драгојло Минић, дипл. правник

НОВИ УРЕЂИВАЧКИ ОДБОР „АКТУЕЛНОСТИ“

На седници одржаној 03. јула 2012. године, Управно одбор Удружења стручних радника социјалне заштите, донео је

О Д Л У К У

о именовању Главног и одговорног уредника и Уређивачког одбора часописа „Актуелности“

1. За Главног и одговорног уредника часописа „Актуелности“ именује се Живорад Гајић, дипл. социјални радник, директор Републичког завода за социјалну заштиту
2. Уређивачки одбор часописа „Актуелности“ броји 9 чланова
3. За чланове Уређивачког одбора часописа „Актуелности“, именују се:
 - 1) Бранкица Јанковић, Геронтолошки центар Београд – председник
 - 2) Ружица Јелисавац, Републички завод за социјалну заштиту
 - 3) Мирослав Бркић, Факултет политичких наука
 - 4) Биљана Зекавица, Министарство рада и социјалне политике
 - 5) Оливера Симендић, Градски центар за социјални рад, Београд
 - 6) Марина Вукотић, Покрајински завод за социјалну заштиту
 - 7) Славица Милојевић, Републички завод за социјалну заштиту
 - 8) Биљана Маричић, Центар за социјални рад Темерин
 - 9) Драган Веселиновић, Геронтолошки центар Алексинац

Председник Управног одбора
Видоје Радуловић, с.р.

АКТИВ СОЦИОЛОГА ДОНЕО ПРОГРАМ РАДА ЗА 2012.

Састанак Секретаријата Актива социолога који делује у саставу Удружења, одржан је 20. јуна 2012. године у Пожаревцу. Секретаријат Актива разматрао је следећи Дневни ред:

1. Потребе и могућности социолога запослених у установама социјалне заштите
2. Преглед досадашњих активности Актива
3. Упознавање са Статутом и Пословником о раду Удружења стручних радника социјалне заштите РС
4. Усвајање Програма рада Актива у 2012. години
5. Договор око расписивања избора за органе Актива
6. Утврђивање потреба стручних радника за едукацијама у области планирања и развоја
7. Разно

Разматрајући тренутну ситуацију везану за потребе и могућности социолога у оквиру система социјалне заштите, Секретаријат Актива социолога закључио је да постоји велики степен контрадикторности: са једне стране један од кључних задатака реформе система социјалне заштите је иницирање и развој услуга, за чије планирање и развој су задужени управо социолози, а са друге стране, пракса указује да се ови ресурси користе за послове стручног социјалног рада и онемогућавају за рад на пословима планирања и развоја. Не улазећи у кршења нормативних аката, који се на тај начин спроводе од стране извесног броја руководиоца центара за социјални рад, Актив потенцира крајње исходе ових решења, који већ сада резултирају недовољним бројем услуга у заједници и тиме недовољном и неквалитетном заштитом крајњих корисника, као и довођењем у питање организационих решења, и даљих корака који су, на жалост препуштени руководиоцима, односно политичким решењима локалних самоуправа. Таква ситуација умногоме

погодује стагнарању и регресији реформских иницијатива и положаја струке социолога, уопште.

Кључни закључци са овог састанка односили су се на могућности унапређења положаја социолога у центрима за социјални рад, као и афирмације и промоције улоге коју струка има, у оквиру реформистичких иницијатива. Основни правци деловања су дати у Програму рада Актива, који је на овом састанку и усвојен, као и план избора за органе, који ће се спровести на састанку свих чланова Актива, планираном за средину септембра.

Татјана Рајић

Председница Актива социолога

ПРОГРАМ РАДА

Актива социолога Удружења стручних радника социјалне заштите Србије ЗА 2012. годину

1. Основне информације о Удружењу стручних радника социјалне заштите Србије

Удружење је стручна, социјално-хуманитарна организација, заснована на слободи удруживања физичких и правних лица из јавног, приватног и невладиног сектора, основано ради остваривања и унапређења права и услуга у области социјалне заштите, социјалног рада и социјалне политике, поштујући и промовишући одговорност, отвореност, јавност и родну заступљеност у раду.

Удружење се оснива на неодређено време, има својство правног лица, са правима, обавезама и одговорностима које произлазе из позитивног законодавства. У оквиру Удружења функционишу активи социјалних радника, правника, социолога, дефектолога, здравствених радника, педагога, психолога, рачуноводствених радника, док су у оснивању секције представника локланих самоуправа и секција (форум) организација цивилног друштва. У плану је и оснивање секције приватних пружалаца услуга.

Удружење стручних радника социјалне заштите Србије основано је 1994 године. Седиште организације је у улици Марије Бурсаћ 49, 11080 Земун, Београд.

Матични број: 17067265

ПИБ: 101287958

E-mail: udruzenje@udruzenjesz.rs

2. Полазне основе Програма

Полазне основе Програма и планирања рада Актива социолога Удружења стручних радника социјалне заштите РС су: Статут Удружења стручних радника социјалне заштите РС, Пословник о раду Скупштине Удружења стручних радника социјалне заштите РС, Стратегија развоја Удружења 2008-2012, Правилник о организацији, нормативима и стандардима рада центра за социјални рад, важећа нормативна акта Републике Србије, Министарства рада и социјалне политике и локалних самоуправа, стратешки и акциони планови РС и локалних самоуправа и друга документа од значаја за систем социјалне заштите.

3. Циљеви и задаци Удружења стручних радника социјалне заштите Србије

1. Разматра питања из области социјалне заштите и социјалног рада, и у границама својих могућности, доприноси развоју и унапређењу ових делатности.
2. Упознаје своје чланове и јавност са мерама социјалне заштите, улогом, задацима и значајем појединачних служби, органа и установа социјалне заштите
3. Развија и унапређује методе социјалног и другог стручног рада
4. разматра питања која су од посебног интереса за стручне раднике у социјалној заштити, њихов материјални положај и статус у целини.
5. Разматра питања у области система образовања и стручног усавршавања свих профила стручних радника запослених у социјалној заштити, даје иницијативе и предлоге у циљу доградње и осавремењивања система образовања, стручног оспособљавања и напредовања у струци свих професија.
6. Доприноси даљој афирмацији професионалног социјалног рада.
7. Успоставља, развија и унапређује добровољни рад у социјалној заштити.
8. Негује, развија и унапређује професионалну етику и одговорност стручних радника, а у складу са одредбама Кодекса професионалне етике сваке професије.
9. Учествује у припреми и разматрању докумената од значаја за друштвено-економски положај и социјалну сигурност грађана и даје свој стручни допринос њиховом конципирању и уређи-

вању, а посебно практичној примени и њиховој афирмацији у пракси.

10. Сарађује на питањима од заједничког интереса са другим социјално-хуманитарним, стручним и сродним организацијама, друштвима, удружењима, државним органима, предузећима, истраживачким и научним организацијама, службама и стручњацима у области социјалне заштите.
11. Организује саборе, конференције, саветовања, семинаре, трибине, студијска путовања и друге видове стручног усавршавања.
12. Формира сталне Активе стручњака и повремене комисије, радне групе и слично, ради припреме и разматрања конкретних или појединачних питања од значаја за унапређење теорије и праксе социјалне заштите и социјалног рада.
13. Самостално или у сарадњи, односно са другим друштвима и одговарајућим институцијама, издаје стручни часопис и друге публикације из области социјалне и породично-правне заштите.
14. Организује сарадњу и размену искустава у раду са сродним удружењима, социјално-хуманитарним и сличним организацијама на нивоу Републике Србије и на плану међународне сарадње.
15. Установљава и додељује одговарајуће признање – награде појединцима, удружењима или установама, за допринос развоју и унапређењу социјалне заштите у Републици Србији и предлаже чланове Удружења за већ постојеће републичке или општинске награде или признања.
16. Предузима и друге мере и активности које су од интереса за успешније⁴, ефикаснији и квалитетнији рад Удружења.
17. Ради и друге послове који доприносе унапређењу стручне праксе у области социјалне и породично-правне заштите.
18. Сарадња са надлежним министарствима, а нарочито Министарством рада и социјалне политике, удружењима и другим субјектима из јавног, приватног и невладиног сектора на свим нивоима (локални, окружни и републички) ради развоја социјално иновативних и комплементарних – сродних делатности у социјалној заштити.
19. Подстиче развој добровољног рада у социјалној заштити.
20. Обавља издавачку делатност (билтени, стручни часописи и сл.).

⁴ Статут Удружења стручних радника социјалне заштите Републике Србије.

21. Подстиче и негује сарадњу између чланова Удружења стручним окупљањима и преко Актива стручних радника и сарађује са другим удружењима из ове области и других области у интересу социјалне заштите.
22. Награђује и предлаже другима награђивање појединаца и установа из система социјалне заштите за постигнуте резултате

4. Специфични циљеви и задаци Актива социолога

Социолози као стручни радници центара за социјални рад, задужени за послове планирања и развоја, а у складу са Правилником о организацији, нормативима и стандардима рада центра за социјални рад, ради извршавања јавних овлашћења у центрима, обављају следеће послове:

- припремање годишњих планова рада центра, укључујући и програмско буџетирање;
- идентификовање потреба група корисника у локалној заједници;
- иницирање развоја недостајућих услуга;
- развијање међусекторског партнерства, иницирањем и учествовањем у изради и усвајању протокола о сарадњи и формирањем међусекторских тимова;
- предлагање и учествовање у изради стратешких и акционих планова развоја система социјалне заштите на локалном нивоу;
- покретање иницијатива и учествовање у формирању тела или одбора за планирање и развој социјалне заштите и социјалне политике на локалном нивоу;
- информисање локалне заједнице о идентификованим потребама корисника и капацитетима центра да одговори на те потребе;
- праћење квалитета пружених услуга центра;

Специфични циљеви рада социолога усмерени су ка унапређењу рада у овим областима, а они ће се реализовати кроз следећи:

ПРОГРАМ РАДА АКТИВА СОЦИОЛОГА У 2012. ГОДИНИ

1. Превладавање проблема везано за статус и послове које обављају социолози у систему социјалне заштите и промовисање улоге и значаја професије у контексту реформе система социјалне заштите

Активности:

- 1.1. Израда анализе положаја социолога и послова који обављају
- 1.2. Дефинисање кључних недостатака и предности
- 1.3. Промоција примера добре праксе
- 1.4. Промоција струке и значаја улоге социолога у систему социјалне заштите
- 1.5. Израда препорука ка доносиоцима одлука

Рок: октобар, 2012.

2. Укључивање Актива социолога у имплементацију Стратегије развоја социјалне заштите на националном и локалним нивоима

Активности:

- 2.1. Организација менторске подршке социолога осталим стручним радницима у развоју постојећих и иницирању иновативних услуга на локалном ниивоу
- 2.2. Промоција струке и израда препорука везаних за укључивање у рад постојећих или формирање различитих тела у којима учествују социолози

Рок: континуирано

3. Размена искустава и сарадња са сродним удружењима у земљи и иностранству, међународним владиним и невладиним организацијама, пружаоцима услуга у систему социјалне заштите и локалним самоуправама

Активности:

- 3.1. Израда платформе у виду повезивања социолога и осталих актера кроз друштвене мреже
- 3.2. Размена информација, контаката и примера добре праксе, у оквиру Актива социолога и Удружења стручних радника социјалне заштите
- 3.3. Успостављање контаката са Комором социјалне заштите
- 3.4. Објављивање радова у билтену Удружења и осталим публикацијама

Рок: континуирано

4. Организовано учешће на тренинзима, конгресима, научним и стручним скуповима од значаја за социологе

Активности:

- 4.1. Организација Тренинга „Методологија успостављања интегралног модела развоја услуга социјалне заштите у локалној заједници – МАПЕ“

- 4.2. Активно учешће на осталим тренинзима, конгресима, научним и стручним скуповима од значаја за социологе
- 4.3. Дизајнирање специфичних програма значајних за област планирања у систему социјалне заштите

Рок: новембар, 2012.

Детаљни акциони планови везани за сваки од наведених циљева биће приложени у виду гантограма, а за неопходна средства Актив ће се обратити Удружењу, а кориситиће и друге начине предвиђене Статутом.

У Пожаревцу, 20.06.2012.
Председница Актива социолога
Татјана Рајић

УПУТСТВО АУТОРИМА

Часопис „Актuellности“ настао је као одговор на потребу да се савремена теоријска, методолошка и практична сазнања од значаја за развој и унапређење система социјалне заштите учине доступна свим заинтересованим социјалним актерима. Објављују се изворни радови и преводи одабраних текстова који су од значаја за разумевање савременог социјалног рада. Такође, део страница Часописа посвећен је размени информација, приказима стручних скупова и приказима књига и часописа из области социјалне политике и социјалног рада, као и других хуманистичких и друштвених наука од значаја за социјални рад.

Аутори своје прилоге за објављивање у овом часопису треба да шаљу **искључиво** електронским путем, на е-mail адресу Редакције aktuelnosti@gmail.com

Формат: Word

Језик: Српски

Писмо: Ћирилица

Фонт: Times New Roman, величина слова 12

Текст

Оптимална дужина текста је 15 до 18 страница, куцано проредом 1,5. Текст треба припремити тако да свака страница буде нумерисана. На насловној страници треба навести наслов рада, академску титулу, име и презиме аутора, институцију у којој је аутор запослен, место, приватну или службену контакт адресу (поштанску и електронску), број телефона. Уколико рад има више аутора, за сваког појединачног аутора треба навести све наведене податке. На другој страници треба навести наслов рада и резиме, с кључним речима. Табеле треба означити одговарајућим бројем и насловом који их јасно објашњава. Графички прикази треба да имају наслов и легенду која прати приказ. Такође, имајте на уму да часопис није у боји, те је графиконе потребно прилагодити томе. Страни изрази, укључујући називе докумената и институција на страном језику пишу се курзивом – нпр. *Bullying*, *National Association of Social Workers* и сл. Сва наглашавања у тексту врше се **подебљаним словима**. Подвлачења или различити фонтови се у текстовима **не користе**.

Резиме

Треба да буде сачињен у највише 20 редова и да на крају има три до пет кључних речи. Када је реч о тексту у којем се даје приказ емпиријског истраживања, поред имена и презимена аутора и наслова рада, резиме треба да садржи и: значај проблема или теме која се обрађује, циљеве, задатке, примењене методе, пресек добијених резултата и закључке. Ако је реч о теоријским радовима, треба навести значај проблема или теме, основна теоријска полазишта, најважније елементе аналитичке разраде и закључке.

Коришћена литература – референце

Позиве на литературу треба давати у тексту, у заградама, а избегавати фусноте за навођење библиографских података. Фусноте треба користити, ако је то нужно, за коментаре и допунски текст. У позиву на литературу наводи се презиме аутора и година издања извора на који се позивамо, на пример: (Јанковић, 2008.). Уколико је реч о навођењу докумената, наводи се пун назив документа и година издања. Ако је реч о прецизном наводу или цитату, треба укључити и број странице, односно: (Јанковић, 2008.: 24). Ако се наводе документи, онда се то чини на следећи начин: (Закон о социјалној заштити, 2009, чл. 7, ст. 1). Имена страних аутора дају се тако што се у тексту прво наведе име у транскрипцији, а у загради се напише име у оригиналу. На пример: Прајс (Price). Уколико се наводи више аутора, у загради се наводи презиме првог аутора и скраћеница и сар.

Коришћена литература

На крају рада наводи се попис свих извора који су наведени у тексту. Литература се наводи абecedним редом и то на следећи начин:

1. Адлер А., (1977): О нервозном карактеру, Београд, Просвета
2. Милосављевић М. (1993): Роми и девијације, Друштвене промене и положај Рома, Зборник радова, Београд, САНУ и Институт за социјалну политику
3. Gould, N. (2004): Qualitative research and social work: the methodological repertoire in a practice-oriented discipline. In: Lovelock, R., Lyons, K. & Powell, J. (eds.), Reflecting on social work – Discipline and profession. Farnham: Ashgate Publishing, 130–145.
4. Муслић, Љ., Русац, С. & Ајдуковић, М. (2009): Сензибилност за насиље над старијима код студената: Могућност интервенција кроз наставни програм. Љетопис социјалног рада, 16 (1), 51–67.
5. Породични закон (2005): Службени гласник РС, бр. 18/2005

При навођењу извора с веб (интернет) страница потребно је навести тачан датум посете страници. На пример:

6. http://www.zavodsz.gov.rs/index.php?option=com_content&task=blogcategory&id=81&Itemid=145 Посећено 28. 12. 2009.

Процена радова

Текстови које аутори доставе подвргавају се рецензији, а Уредништво ће ауторе обавестити о резултатима процене, могућим сугестијама и предлозима за дораду текста пре објављивања. Уредништво задржава право да добијени текст прилагоди пропозицијама часописа и стандардима књижевног језика.

Рукописи се не враћају.

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

364.62(497.11)

АКТУЕЛНОСТИ : Часопис Удружења стручних
радника социјалне заштите Републике Србије /
Главни и одговорни уредник Живорад Гајић. –
Vol. 1, br. 1 (2000) – . – Земун (Марије
Бурсаћ 49): Удружење стручних радника
социјалне заштите Републике Србије, 2000 -
(Београд : Чигоја штампа). – 24 cm

Двомесечно

ISSN 1451-3129 = Актуелности – Удружење
стручних радника социјалне заштите Србије
COBISS.SR-ID 177748999